

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjauksen ja sosiaalityön vaihtoehtoiset ammattiopinnot

HUOTARI, SINA: LAHTI, SUVI:
Ikälinja ikääntyvän maahanmuuttajan arjessa

Opinnäytetyö 57 sivua, 4 sivua liitteitä
Syyskuu 2010

Opinnäytetyö tehtiin T-Seniorit –projektille, jossa kartoitetaan erilaisia keinoja edistää ikääntyvän väestön hyvinvointia hyödyntäen teknologiaa. Hankkeen on tarkoitus tukea kotona asumista mahdollisimman pitkään ja ylläpitää ikäihmisten toimintakykyä. Tavoitteenamme oli tutkia, tukeeko interaktiivinen kosketusnäyttö, Ikälinja ikääntyvän maahanmuuttajan arkea ja miten se näyttäytyy siinä. Tarkoituksemme oli selvittää T-Seniorit –projektin asiakkaiden kokemuksia Ikälinjan käytöstä. Pyrkimyksenämme oli antaa näkemyksiä mahdollisista kehitysehdotuksista ja toiveista, joita käyttäjillä oli Ikälinjan palveluiden suhteen. Opinnäytetyömme on osa T-Seniorit –projektin loppuarviointia.

Opinnäytetyö oli luonteeltaan laadullinen. Tutkimusaineisto kerättiin tekemällä teemahaastattelut viidelle Tukea ja toimintakykyä arkeen –projektin asiakkaille, jotka olivat myös mukana T-Seniorit –projektissa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Analyysitapana käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineisto kerättiin kesällä ja syksyllä 2010. Opinnäytetyömme teoreettisina viitekehyksinä olivat ikääntyminen, toimintakyky, toimijuus, ikääntyneet ja teknologia.

Haastatteluiden tulosten perusteella voidaan todeta, että kaikki haastatellut pitivät Ikälinjan venäjänkielisten omasta keskusteluhuoneesta. Ikälinjan käyttö oli helppo oppia. Ikälinjan osuus ikääntyneen maahanmuuttajan arjessa oli vähäinen. Kehitettävääkin löytyi esimerkiksi laitteen teknisen toimivuuden kannalta sekä palveluiden käytön osalta. Ikälinja koettiin kuitenkin vastausten perusteella positiivisena asiana. Haastatteluiden perusteella tuli ilmi, että vaikka Ikälinja luo turvallisuuden tunnetta ja luo uuden keinon pitää tuttuihin yhteyttä, ei sen käytöstä oltaisi valmiita maksamaan.

Asiasanat: Ikälinja, ikääntyneen arki, toimintakyky, toimijuus, ikääntyneet ja teknologia

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Case Management and Social Work

HUOTARI, SINA: LAHTI, SUVI:
Ikälinja in elderly immigrants' everyday life.

Bachelor's thesis 57 pages
Number of attachment 4 pages
September 2010

This Bachelor's thesis was made for T-Seniorit –project, which surveys different ways to enhance the elderly people's wellbeing with the use of new technology. The purpose of the project is to support living at home as long as possible and preserve the performance of the elderly. Our objective was to research, does Ikälinja support the aging immigrant's everyday life and how it shows itself in it. Our intention was to resolve T-Seniorit projects customers' knowledge of the usage. Our aspiration was to give an opinion of development proposal and disclose the wishes of the users. Our Bachelor's thesis will be part of the T-Seniorit project's final estimate.

Our research is a qualitative one. The empirical material was collected by using the theme interviews for five customers of the Tukea ja toimintakykyä arkeen project. These customers were also part of the T-Seniorit project. The interviews were recorded and transcribed. We analyzed the interviews by using inductive content analysis. The research was done during the summer and autumn 2010. The theoretical frames were; aging, performance, agency, elderly and the technology.

By the results of the interviews we may state that all of the interviewed liked their own chat room for Russian. Ikälinja was easy to learn. Ikälinja didn't play that big role in the in the everyday life and there was also comments of improving the hardware and the usage of service. The common atmosphere that was produced from Ikälinja was positive. On the basis of the interviews we came the conclusion that, even though the users found Ikälinja to be a new way to communicate and bring safety, they wouldn't pay for the service.

Keywords: Ikälinja, the everyday life of the elderly, performance, agency, elderly and technology

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ	8
2.1 Tutkimuksen taustaa	8
2.2 T-Seniority –hanke ja T-Seniorit Tampere	8
2.3 MediNeuvo Oy	10
2.4. Videra Oy	10
2.5 Tukea ja toimintakykyä arkeen -projekti	10
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	12
3.1. Tutkimusmenetelmät ja teemahaastattelu.....	12
3.2 Tutkimuksen kohderyhmä.....	14
3.3 Aineiston keruu	15
3.4 Aineiston analyysi	17
4 IKÄIHMISEN ARKI	19
4.1 Vanheneminen.....	19
4.1.1 Mielekäs vanheneminen.....	20
4.2 Toimintakyky.....	21
4.2.1 Fyysinen toimintakyky	22
4.2.2 Psyykinen toimintakyky.....	22
4.2.3 Sosiaalinen toimintakyky	23
4.3 Toimijuus ja ikääntyminen.....	24
5 IKÄÄNTYNEET JA TEKNOLOGIA	28
6 IKÄLINJA.....	35
7 PALUUMUUTTAJAT SEKÄ MAAHANMUUTTAJAT	39
7.1 Maahanmuuttaja	39
7.2 Paluumuuttaja	39
7.3 Venäjänkieliset Suomessa	41
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT.....	43
8.1 Johtopäätökset.....	44
8.1.1 Ikälinjan käyttö.....	44
8.1.2 Ikälinjan sosiaalinen ulottuvuus	48
8.1.3 Yhteenveto	48
9 POHDINTAA.....	52

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	52
9.2 Tutkimuksen eettisyys.....	53
LÄHTEET	55
LIITTEET	61

1 JOHDANTO

”Ystäviksi Ikälinjalla

Syyskuussa 2009 saimme Ikälinjan käyttöömmme. Ruudun avattuamme koneella näkyi ensin vain paljon outoja kasvoja. Tutustuminen tapahtui jännittävällä tavalla ruudun välityksellä. Esittelyn yhteydessä selvisi, että mukavanoloinen rouva Elsi ilmoitti olevansa yksinäinen, eikä lähde kotoaan mihinkään. Pyysin Elsiltä esittelyn yhteydessä luvan soittaa hänelle kommentilla "sen jälkeen et ole yksin". Sain Elsin kiinnostumaan AVH-yhdistykseen liittymisestä sekä askartelukerhon toimintaan tulemisesta. Tämän jälkeen olemme useasti olleet yhteyksissä toisiimme IkäLinjalla, joka on antanut meille uusia ulottuvuuksia ja tuonut iloa ja aktiviteetteja elämään.

Meidän molempien mielestä on ollut antoisaa tutustua toisiimme ja muihinkin Ikälinjan ihmisiin ja monipuoliseen ja kiinnostavaan palvelutarjontaan.

Tuntuu kuin Ikälinja olisi avannut meille oven uuteen maailmaan. ”

(Tampereen kaupunki 2008)

Uudenlaista teknologiaa kehitetään koko ajan. Markkinoille tulee koko ajan uusia laitteita, joilla pyritään helpottamaan elämää. Tampereen kaupunki on mukana EU:n T-Seniority Expanding the benefits of Information Society to Older People through digital TV channels -nimisessä hankkeessa. T-Seniority – hankkeen tavoitteena on luoda koko Euroopan kattava informaatioyhteiskunta, joka asettaa etusijalle julkisten palvelujen ja elämänlaadun parantamisen sekä toimii kestäväen kehityksen periaatteiden mukaan (T-Seniority 2010).

T-Seniorit Tampereen tavoitteena on parantaa ikääntyneiden elämänlaatua sekä varmistaa vaikuttava ja tehokas terveydenhoito ja sosiaalipalvelut nykYTEKNIikkaa hyödyntäen (Tampereen kaupunki 2008). Ikälinja on luotu nykYTEKNOLOGIAA käyttäen sekä käyttäjien mielipiteitä kuunnellen. Parhaimmillaan sen avulla voi saada uusia ystäviä, tuttavuuksia sekä viihdykettä elämään ja turvallisuuden tunnetta sairaanhoitajan tauottoman

päivystysten avulla.

Suomen väestö ikääntyy kovaa vauhtia. Vuonna 2009 yli 65-vuotiaita oli 910 441 henkilöä, joka on 17 prosenttia koko väestöstä (Tilastokeskus 2010). Ikääntyneiden palveluissa haetaan tällä hetkellä kustannustehokkaita malleja, jotta palveluja saataisiin tarjottua ikääntyvälle väestölle. Muun muassa tämän vuoksi on ikäihmisten, teknologian ja kotona asumisen tukemiseen toteutettu lukusia hankkeita ja projekteja. Geronteknologiaa hyödyntäviä projekteista T-Seniorit –projektia edeltänyt hanke on Turvallinen Koti –hanke. Geronteknologia on kahden sanan yhdistelmä: ”gerontologia” eli tieteellinen vanhuuden tutkimus ja ”teknologia” eli tekniikan ja tuotteiden tutkimus ja kehittäminen (Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2001). T-Seniorit –projekti on melko lähellä tavoitteiltaan ja toiminta-ajatukseltaan Turvallinen koti –hanketta. Linkkinä molempien hankkeiden välillä toimii Videra Oy, joka vastaa laitteiden toimituksesta ja toimivuudesta (Turvallinen Koti –hanke 2010). Molemmissa projekteissa on tavoitteena tuottaa nykyteknologian avulla arkea ja kotona asumista tukevia palveluja.

Ikääntyneiden itsenäisyyteen ja kotona selviytymisen osa-alueita ovat kaikki niin sanottuun normaaliarkeen kuuluvat toimet: päivittäistoimet kotona ja kotipiirissä, yhteydenpito ja kanssakäyminen, liikkuminen kodin ulkopuolella sekä kaupassa ja pankissa asiointi, turvallisuus, sosiaali- ja terveyspalvelut ja niiden saatavuus sekä virkistyspalvelut (Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2006). Nykyteknologian avulla on mahdollista lisätä ihmisten itsenäistä elämää ja luoda turvallisuuden tunnetta, silloin kun toimintakyky syystä tai toisesta on heikentynyt. Myös työntekijöiden ja esimerkiksi omaishoitajien työtä voidaan helpottaa ja keventää erilaisten teknisten laitteiden avulla. (Suhonen & Siikanen 2007, 5.)

Nämä teemat toimivat punaisena lankana opinnäytetyössämme. Tavoitteenamme oli tutkia, tukeeko Ikälinja ikääntyvän maahanmuuttajan arkea ja miten se näyttäytyy siinä. Tarkoituksemme oli selvittää T-Seniorit Tampere –projektin asiakkaiden kokemuksia interaktiivisen kosketusnäytön, Ikälinjan, käytöstä. Pyrkimyksenämme oli antaa näkemyksiä mahdollisista

kehitysehdotuksista ja toiveista, joita käyttäjillä oli Ikälinjan palveluiden suhteen. Opinnäytetyössämme käytimme laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Keräsimme tietoa teemahaastatteluja apuna käyttäen. Opinnäytetyömme kuului osaksi T-Seniorit –projektin loppuarviota ja –seurantaa.

2 OPINNÄYTETYÖN TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ

2.1 Tutkimuksen taustaa

Opinnäytetyömme perustuu T-Seniorit -projektin sekä Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin projektikoordinaattori otti yhteyttä 2009 syksyllä Pirkanmaan ammattikorkeakouluun ja tarjosivat yhteistyötä tutkimuksen pohjalta. Saimme tiedon mielenkiintoisesta tutkimusaiheesta koulutuspäälliköltämme Sirpa Tietäväiseltä ja sovimme tapaamisen, jotta saisimme lisää tietoa aiheesta ja heidän toiveistaan tutkimuksen suhteen.

2.2 T-Seniority –hanke ja T-Seniorit Tampere

Tampereen kaupunki on mukana EU:n T-Seniority -nimisessä hankkeessa. T-Seniority Expanding the benefits of Information Society to Older People through digital TV channels –hanke on EU:n kilpailukyvyyn ja innovaatioiden puiteohjelman (CIPprogramme) rahoittama hanke. (Tampereen kaupunki 2009). T-Seniorit Tampere -projekti on Vipu-projektin alaprojekti, joka käynnistyi lokakuussa 2008. T-Seniorit -projektissa on mukana Suomen lisäksi, Kreikka (Thessaloniki ja Ateena), Italia (Toscana), Ranska (PACA-seutu ja Lorraine), Iso-Britannia (Kirkleesin kunta) ja Kypros sekä pääkoordinaattorimaa Espanja (Soria ja Girona). Hanke kestää 1.7.2008 - 30.6.2010. T-Seniorityssa TV-kanavan avulla tuetaan ikääntyvien itsenäistä elämää kotona. TV-kanavan avulla on tavoitteena myös saavuttaa tiiviimpi suhde hoidon- ja hoivan antajiin. Jokaisella maalla on oma ratkaisunsa tekniikan ja palveluiden toteuttamisessa. Suomessa asiakkailla on ollut laitteet sekä palvelut käytössä jo elokuusta 2009 lähtien. T-Seniority –hankkeen vaikutuksia tullaan arvioimaan pilottiasiakkaiden käytön mukaan.

T-Seniorit Tampere -projektissa kartoitetaan erilaisia keinoja edistää ikääntyvän väestön hyvinvointia hyödyntäen teknologiaa. Projektin yhteistyökumppaneina Suomessa on muun muassa MediNeuvo Oy, joka vastaa sairaanhoitajan päivystyksestä sekä ohjelmalähetyksistä. Yhdessä MediNeuvo Oy:n kanssa on suunniteltu tekninen alusta ja käyttöjärjestelmä, sekä tiedottamiseen sekä eettisiin ja juridisiin liittyvät seikat. Videra Oy on toimittanut laitteet sekä vastaa niiden toimivuudesta (Tampereen kaupunki 2008).

Projektin tavoitteina on

- parantaa ikääntyvän väestön elämänlaatua ja varmistaa tehokas terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut nykYTEKNIikkaa käyttäen.
 - Luoda palveluprosessin toimintamalli videoneuvottelujen avulla
 - Tukea mahdollisimman pitkään kotona asumista ja toimintakykyä.
- (Tampereen kaupunki 2009)

Laitteita on asennettu yhteensä Tampereelle 50 kappaletta, joista reilu kymmenen kappaletta on asennettu yhteispisteisiin, joita ovat mm. : Naistari (Kansainvälinen Naisten tapaamispaikka), Keinupuiston päivätoimintakeskus Senioritalon kerhohuone, Takahuhdin palvelukeskus, Päiväkeskus Annikki, Peipontupa sekä Ikäpiste. Noin neljäkymmenellä Tamperelaisella on asennettuna kotiin televisionäyttö, web-kamera, mikrofoni ja internet-yhteys, jonka avulla laite toimii. Kotikäyttäjryhmät valikoituivat mm. erikoissairaanhoidosta kotiutuville, Kotiutustiimin kautta, pitkäaikaissairaat terveysvalmennettavat, venäjänkieliset paluumuuttajat Tukea ja toimintakykyä arkeen- projektin kautta sekä aivohalvaus- ja afasiapotilaat päiväkeskus Annikin kautta.

Ikälinja on interaktiivinen kosketusnäyttöinen laite, jonka kautta voi ottaa kuvayhteyden esimerkiksi sairaanhoitajaan. Ikälinjan kautta sairaanhoitaja on tavoitettavissa 24 tuntia vuorokaudessa jokaisena viikonpäivänä. Ikälinja mahdollistaa myös esimerkiksi Tukea ja toimintakykyä arkeen –projektin palveluohjaajan omakielisen neuvonnan. Ikälinjan kautta lähetetään myös erilaisia ohjelmalähetysiä, kuten jumppaa, erilaisiin terveysteemoihin liittyviä lähetyksiä sekä tietovisoja.

2.3 MediNeuvo Oy

Tampereen kaupungin yhteistyökumppanina hankkeessa on MediNeuvo Oy, joka on yksityinen terveydenhuollon virtuaalipalveluihin erikoistunut yritys. MediNeuvo Oy tuottaa palveluja kunnille, sairaanhoitopiireille sekä yksityisille yrityksille. Projektissa MediNeuvo Oy vastaa terveysneuvonnasta sekä terveysaiheisten ohjelmälähetysten tuottamisesta ja sairaanhoitajan ympärivuorokautisesta päivystyksestä (Tampereen kaupunki 2008).

2.4. Videra Oy

Videra on Pohjoismaisten johtava etätyöpalveluihin erikoistunut yritys. Videra toimii kaikissa Pohjoismaissa ja toimipaikkoja on sekä Suomessa että Ruotsissa. Videra toimittaa neuvottelu- ja etätyöpalveluita, jotka tuottavat asiakkaille kustannussäästöjä mm. ajankäytön muodossa. (Videra 2010). Videra Videra on toimittanut T-Seniorit projektin laitteet Tampereelle ja vastaa myös niiden toimimisesta. Videra Virtual Care on monipuolinen palvelukokonaisuus, jossa hyödynnetään uusinta mahdollista videoneuvottelutekniikkaa. Reaaliaikainen videoyhteys tarjoaa sosiaali- ja terveystoimen toimialalle sekä terveydenhuollon ammattilaisille aivan uusia kustannustehokkaita ratkaisuja. (Videra Virtual Caren 2010)

2.5 Tukea ja toimintakykyä arkeen -projekti

Tukea ja toimintakykyä arkeen -projekti on kolmivuotinen RAY:n rahoittama hanke, jota toteuttavat yhdessä Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry ja Settlementiyhdistys Naapuri ry. Tukea ja toimintakykyä arkeen projekti perustuu Kulttuurien koti –projektista saatuihin kokemuksiin sekä hankkeessa kehitettyyn välineistöön (Settlementiyhdistys Naapuri 2009). Projektin tavoitteena on

- kehittää yksilö- ja ryhmämuotoista palveluohjausta ikääntyvän maahanmuuttajan elämänhallinnan tueksi sekä muistikuntoutusta vastaamaan ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeita

- toteuttaa toimintakykyä sekä sosiaalista kanssakäymistä tukevaa monikulttuurista päivätoimintaa

Hankkeessa hyödynnetään mm. asiakastietokansiota, joka sisältää asiakkaan tärkeitä tietoja, kuten tietoja asiakkaan lääkityksestä, kotihoidon palveluista sekä esimerkiksi apuvälineistä ja kokoaa ne informaatiopaketti. Yhdessä Kulttuurien koti –projektin kanssa on myös kehitetty suomen kielen tukipaketti, jonka avulla voi harjoitella erilaisia arjen asiointitilanteita. Tukea ja toimintakykyä arkeen –projektissa käytetään myös maahanmuuttajien muistikuntoutusta (Setlementtiyhdistys Naapuri 2009).

Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin asiakkaat, jotka ovat T-Seniorit –projektin pilottiin valikoituneet, ovat pääosin entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita venäjänkielisiä ikäihmisiä. TuTo -projektin asiakkaista pilottiryhmään valikoitui laitteen esittelytilaisuuden jälkeen kuusi vapaaehtoista venäjänkielistä ikäihmistä, jotka saivat laitteen kotiinsa. Tuto-projektin asiakkaat käyttävät myös Naistarissa laitetta. Naistari on Setlementtiyhdistys Naapuri ry:n naisten kansainvälinen kohtaamispaikka, jonka tarkoituksena on tarjota maahanmuuttajanaيسille ja –lapsille turvallinen tapaamispaikka, missä he voivat esimerkiksi opiskella suomen kieltä, saada tietoa suomalaisesta kulttuurista ja yhteiskunnasta ja sen tarjoamista palveluista sekä tutustua uusiin ihmisiin. Naistarissa työskentelee TuTo -projektin palveluohjaaja Hilma Tukmatsova, jolta venäjänkieliset käyttäjät saavat omakielistä palveluohjausta (Setlementtiyhdistys Naapuri 2009).

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1. Tutkimusmenetelmät ja teemahaastattelu

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009.) Tavoitteenamme oli kuvata haastateltavan todellista elämää ja arkea ja sitä kautta löytää tietoa täysin uuden laitteen käytöstä ja sen mahdollisuuksista ikääntyvän paluumuuttajan arjessa. Kuten Kankkusen & Vehviläinen-Julkusen kirjassa kirjoitetaan, tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttaa se, millaista tietoa halutaan ja mikä on tutkimuksen teoreettinen tavoite. Tutkimusongelman ja tavoitteiden perusteella valitsimme tutkimustavaksemme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen.

Laadullisen tutkimustavan avulla saimme erittäin henkilökohtaista ja arvokasta kokemustietoa Ikälinjan käyttäjien arjesta. Teemahaastattelun avulla haastateltavat pystyivät kertomaan itselleen tärkeistä asioista ja tuomaan omia merkityksiä teemoihin. Teemahaastattelu oli mielestämme parhain tapa saada käyttäjiltä tietoa, sillä haastattelun aikana keskustelua pystyi ohjaamaan teemaa tukevilla kysymyksillä. Koimme myös, että teemahaastattelun avulla pääsimme lähemmäs haastateltavaa ja saimme enemmän irti kuin mitä olisimme voinut saada kyselylomakkeella. Kvalitatiiviselle tutkimukselle onkin tyypillistä se, että siinä pyritään keräämään tietoa ihmisistä apuna käyttäen. Tutkijan tulee luottaa enemmän keskusteluihin ja itse tehtyihin havaintoihin, kuin mitattavaan tietoon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Haastattelun lopuksi keräsimme T-Seniorit -projektin loppuarviota varten myös Ikälinjan käyttäjiltä kyselylomakkeen avulla tietoa käytöstä ja mm. siitä mihin ohjelmalähetysiin haastateltava on osallistunut tai mitä palveluita hän on Ikälinjassa käyttänyt. Saimme lisätietoa niistä kyselylomakkeen kysymyksistä, jotka tukivat haastattelumme teemoja. Saimme myös mahdollisuuden haastatella tutkimuksemme kohderyhmän venäjänkielisten inkerinsuomalaisten paluumuuttajien omaa palveluohjaajaa, jolloin saimme myös Ikälinjan kautta

työtä tekevän henkilön näkökulman huomioon. Laadimme myös palveluohjaajalle omat teemat hänen haastatteluun. Tutkimuksen analyysi suoritettiin Ikälinjan ikääntyneiden maahanmuuttajien haastatteluista.

Teemahaastattelussa on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 208). Kyseessä on siis tutkijan aloitteesta ja usein myös tutkijan ehdoilla tapahtuva keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan haastateltavilta selville häntä kiinnostavat asiat, tai ainakin ne, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin (Aaltola & Valli 2001, 24). Teemahaastattelulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki teemat käydään läpi. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys voivat vaihdella haastatteluiden välillä (Eskola & Suoranta 2008, 86).

Suunnittelimme valmiiksi teemat ja hahmottelimme haastattelurungon sekä teemakysymykset. Pääteemanamme oli Ikälinjan käyttökokemukset arjessa. Keskustelua tukemassa käytimme mm. seuraavia: Kuvaile normaalia päiväsi/arkea ja kuvaile kokemuksiasi Ikälinjasta. Etenimme aina haastateltavan ehdoilla ja välillä jouduimme luotsaamaan keskustelua enemmän ja välillä taas vähemmän. Kysymysten muotoja jouduimme aina tilanteen mukaan muuttamaan, sillä välillä huomasimme, ettei haastateltava välttämättä ymmärtänyt kysymystä tai teemaa, joten kysymyksen asettelua piti muuttaa. Tämä ei kuitenkaan koitunut ongelmaksi, sillä olimme harjoitelleet etenkin avoimia kysymystekniikoita, joita olimme koulussa luennolla käsitelleet. Perehdyimme myös ennen haastatteluja Aaltola & Vallin (2001) sekä Hirsjärven & Hurmeen (2007) kirjoihin sekä tutustuimme opinnäytetyöhön (Kolehmainen L., Liikanen, T. 2009), jossa oli käytetty teemahaastattelua tiedonkeruumenetelmänä. Saimme etenkin opinnäytetöistä hyviä vinkkejä siitä, mitä kannattaa ottaa huomioon teemahaastatteluja tehdessä, sillä ne ovat haastava tapa kerätä tietoa.

Vaikkemme olleet ennen varsinaisia teemahaastatteluja tehneet pärjäsimme erittäin hyvin. Annoimme haastateltaville mahdollisuuden kertoa itse omasta

arjestaan ja kommentoimme hyvin vähän, mutta kuuntelimme aktiivisesti. Saimme luotua luottavaisen ja avoimen vuorovaikutuksen haastateltaviimme, sillä olimme aidosti läsnä sekä toimimme myös kiitokseksi osallistumisesta kahvipaketin jokaiselle haastateltavaksi osallistuneista. Ensimmäisen haastattelun jälkeen kuuntelimme nauhan ja huomasimme, miten olimme esittäneet yhden johdattelevan kysymyksen, tämän johdosta emme enää seuraavissa haastatteluissa käyttäneet johdattelevia kysymyksiä. Haastattelun tekoa helpotti myös se, että olemme molemmat erittäin ulospäinsuuntautuneita ihmisiä ja olemme olleet töissä asiakaspalvelualalla, jossa vaaditaan tietynlaista tilannetajua.

Venäjänkielisten maahanmuuttajien omakielisen palveluohjaajan (vai TuTo -projektin palveluohjaajan) haastatteluun olimme suunnitelleet teemat, jotka tukivat käyttäjiltä saatua tietoa. Teemoina olivat palveluohjaajan omat kokemukset Ikälinjan käytöstä sekä se, mitä Ikälinja mahdollistaa. Ajatuksena oli, että voisimme verrata työntekijän ajatuksia käyttäjien ajatuksiin pohdintaosuudessa. Saisimme myös arvokasta tietoa siltä kannalta myös, että onko Ikälinjalla mahdollisuuksia tulevaisuudessa esimerkiksi palveluohjaajan työssä.

3.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Haastattelimme yhteensä viittä henkilöä, mukaan lukien Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin palveluohjaajan. Valitsimme haastateltavat Tukea ja toimintakykyä arkeen sekä T-Seniorit -projektin venäjänkielisten inkerinsuomalaisten pilottiryhmän mukaan. Tutkimusjoukkomme oli rajattu siis Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin asiakkaisiin, jotka käyttävät Ikälinjaa. Osa haastateltavista ei osannut puhua suomea lainkaan tai puhui hyvin vajavaisesti, joten neljän haastateltavan kanssa tarvitsimme tulkkia. Kaikki haastateltavat olivat naisia. He olivat asuneet Suomessa jo päälle kymmenen vuotta. Kaikilla oli äidinkielenään venäjä, mutta osa puhui ja ymmärsi suomea erittäin hyvin. Suomea osaavien kanssa oli erittäin helppoa käydä läpi haastattelut suomea osaamattomien kanssa tulkki oli erinomainen apu ja

haastattelut sujuivat jouhevasti. Tulkin kanssa tehdyistä haastatteluista tuli litterointiin hieman lisää työtä.

Tiedotimme kaikkia haastateltavia Ikälinjan sekä Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin palveluohjaajan kautta. Laadimme haastatteluun suostumus- ja tiedotelomakkeet etukäteen ja selvitimme vielä haastateltavalle haastattelun alussa keitä olimme sekä miksi ja mistä tutkimusta teemme. Haastatteluiden alussa pyysimme kaikilta myös suostumuksen kirjallisesti haastattelun käytöstä opinnäytetyöhömme.

3.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruu menetelmänä käytimme teemahaastattelua. Teemahaastatteluun päädyimme tutustumalla erilaisiin tiedonkeruumenetelmiin sekä myös ohjaajaltamme saatuun apuun. Teemahaastattelu olisi tutkimuksellemme paras tiedonkeruumenetelmä, sillä voisimme tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä ja selventää tekemiämme kysymyksiä. Koska tutkimuskohteenamme oli Ikälinja ikääntyvän maahanmuuttajan arjessa, koimme, että teemahaastattelulla saisimme parhaiten käyttäjien henkilökohtaiset ajatukset, kokemukset ja tuntemukset esille. Ikälinja on uusi tapa tuottaa palveluita, joten siitä ei vielä kovinkaan paljon tutkimustietoa ole, eikä sillä hetkellä vielä ollut valmista kyselylomaketta, jota olisimme voineet käyttää muotoillessamme omia kysymyksiämme tai joka olisi muotoiltu niin selkeäksi, ettei sen täyttämässä olisi epäselvyyksiä. Haastattelu on muodoltaan myös huomattavasti joustavampi käytettävyydeltään. Pystyimme myös tilanteen mukaan esittämään kysymyksen uudelleen tai muotoilemaan sen eri tavalla, jotta haastateltava ymmärtäisi, mitä ajamme takaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Teemat olivat erittäin selkeät sekä meille haastattelijoille että haastateltaville.

Haastattelut suoritettiin kesäkuussa ja syyskuussa 2010. Osa yksilöhaastatteluista tapahtui haastateltavien kotona ja osa tapahtui Naisten kansainvälisessä tapaamispaikassa Naistarissa, syrjässä hälinältä. Ensimmäiset haastatteluajat sovimme Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin palveluohjaajan kautta esittäytyessämme Ikälinjan kautta tuleville haastateltavillemme. Haastattelut olivat rentoja ja niiden aikana vallitsi mukava ja positiivinen ilmapiiri. Ehkä se, että emme kyselleet ”vaikeita” ja korkealentoisia kysymyksiä suoraan paperilta, vaan tilanteen mukaan selvensimme haastateltaville kysymyksiämme ja mikä tärkeintä annoimme haastateltavalle itse aikaa kertoa omasta arjestaan ja esimerkiksi sairauksistaan, loi avoimen ja helpon vuorovaikutussuhteen haasteltaviemme ja meidän välille. Haastatteluille oli varattu tunnista puoleentoista tuntiin aikaa, mikä osottautui riittäväksi ajaksi, eikä kiirettä päässyt syntymään. Tulkin kanssa suoritettuihin haastatteluihin varattiin puoli tuntia enemmän aikaa. Joidenkin haastateltavien kohdalla saimme nopeammin vastaukset kuin toisten kanssa. Osa haastateltavista kävi päivänsä tapahtumat tarkemmin läpi, osa pääpiirteittäin, mutta kuintekin riittävän tarkasti tutkimuksemme kannalta. Haastattelut nauhoitettiin videokameralle ilman kuvaa. Haastatteluille oli varattu useampi nauha, jotta ei kävisi nolosti ja nauhoitus keskeytyisi.

Haastattelujen jälkeen pyysimme vielä haastateltavia täyttämään T-Seniorit-projektin Ikälinjan käyttäjäkyselyn. Käyttäjäkyselyssä oli eri osuuksia, jolla kerättiin tietoa mm. käytettävyydestä, tyytyväisyydestä, itsenäisyydestä sekä sosiaalisesta elämästä. Käytettävyyden kohdalla kysyttiin mm. mielipidettä siitä, millainen Ikälinja on oppia, sekä millaisia palveluja on Ikälinjassa käyttänyt. Kysymykset olivat joko asteikkokysymyksiä tai suljettuja kysymyksiä. Tyytyväisyyden arviointi –kohdassa kysyttiin mm. Ikälinjan hyödyllisyydestä, sekä Ikälinjan käytöstä. Tyytyväisyyttä arvioitiin myös Ikälinjaan kohdistuvista asenteista ja tunteista. Itsenäisyys –kohdassa käytiin läpi asteikkokysymyksillä mm. turvallisuudentunteesta sekä väittämällä ”Ikälinja helpottaa elämääni ja auttaa toimimaan omaehtoisesti”. Sosiaaliseen elämään liittyvät kysymykset olivat myös asteikkokysymyksiä mm. : ”Ikälinja on parantanut sosiaalista elämääni” ja ”Ikälinja on monipuolistuttanut kommunikointitapojani” sekä ”Ikälinja auttaa minua saamaan uusia kontakteja ja ystäviä”.

Emme käyttäneet opinnäytetyössämme haastatteluja aineistomme suoranaisesti. Haastatteluissamme käsitelimme teemojen kautta samat asiat, joita käyttäjäkyselyssä tuli esiin.

Pidimme myös tutkimuspäiväkirjaa haastattelujen jälkeen mm. siitä miten haastattelu meni, millainen ilmapiiri haastattelun aikana vallitsi sekä mielestämme keskeisistä asioista, joita haastattelun aikana haastateltava nosti esille. Tämä auttoi aineiston analysointivaiheessa haastateltavien henkilökohtaisten kokemusten esiin nostamisessa.

3.4 Aineiston analyysi

Haastattelut litteroitiin sanatarkasti tekstitiedoiksi. Litterointitekstiä kertyi yhteensä 27 sivua. Analysoimme aineiston sisällönanalyysin avulla, joka on laadullisessa tutkimuksessa käytettävä analyysimenetelmä. Aineisto pyritään järjestämään selkeään muotoon. Siinä etsitään tekstin merkityksiä esimerkiksi yliviivaamalla ja pyritään luomaan tiivistetty ja selkeä kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–108.). Sisällönanalyysissä on kolme vaihtoehtoa: teorialähtöinen, aineistolähtöinen sekä teoriaohjaava analyysi. Aineistolähtöisessä ja teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta on vapaata suhteessa teoriassa jo tiedettyyn tutkimustietoon tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98.)

Aineiston analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia. Analyysilla luodaan selkeyttä aineistoon, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009) Aineisto hajotetaan ensin osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Ennen analyysiä päätetään analysoidaanko ilmisältö (manifest content) vai piilossa olevat viestit (latent content).

Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvaavat aineistolähtöisen analyysin kolmivaiheisena prosessina: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa määrittelimme analyysiyksikön tutkimustehtävämme mukaisesti. Aineisto pelkistetään tutkimustehtävän mukaisesti, jotta aineistosta karsiutuisi epäolennaiset asiat pois. Tulostimme litteroidut haastattelut ja korostimme eri värisillä yliviivaustusseilla ne ilmaisut, jotka olivat tutkimustehtävämme kannalta olennaisia. Teemahaastatteluihin laaditut tukikysymykset helpottivat huomattavasti rajaamaan haastatteluista saatua vastauksia ja tietoa.

Aineiston pelkistämävaiheessa keräsimme käsin taulukkoon alkuperäisiä ilmaisuja, joita haastatteluissa oli ja niistä laadimme pelkistetyn ilmaisun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110, viitattu Polit & Hunger, 1997, Burns & Grove 1997). Pelkistettyjen ilmauksien jälkeen etsittiin samanlaisuuksia, joista tehtiin alaluokkia ja ne nimettiin sisältönsä mukaan. Luokittelun tarkoituksena on saada pelkistettyä tietoa haastattelusta, jotta sitä olisi helpompi analysoida. Teimme taulukkoon alkuperäisen ilmauksen, josta teimme pelkistetyn ilmauksen ja näin saimme kategorioita. Yhdistelimme luokkia niin kauan, että saimme aineiston kannalta olennaisia kategorioita. Kategorioista teimme myös luokittelut positiivisiin sekä negatiivisiin ilmauksiin. Luokittelut löytyvät liitteet osiosta.

4 IKÄIHMISEN ARKI

Ikääntymistä voidaan lähestyä useasta eri lähtökohdasta. Ikääntymistä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Opinnäytetyössämme tarkastelemme ikääntymistä ja sen vaikutuksia arkeen sosiaaliselta näkökannalta.

4.1 Vanheneminen

Vanheneminen on luonnollinen osa ihmisen elämänkaarta. Vanheneminen tapahtuu yksilöllisesti, joten vanhuuden alkamisiän määrittely on melko vaikeaa. Usein turvaudutaankin kronologiseen ikään. Suomessa vanhuuden katsotaan alkavaksi noin eläkeikään tultaessa eli noin 63-vuotiaana. Usein ikääntymiseen liittyvät muutokset alkavat lisääntyä vasta 75. ikävuoden jälkeen ja nykyään vanhuuden ikäraja määritellään vasta 85. ikävuosi (Koskinen, Aalto, Hakonen & Päivärinta 1998, 15-16).

Elämänkaarajattelun mukaan ihminen käy läpi tiettyjä kehitystehtäviä eri elämänkaaren vaiheissa, joita ovat Dunderfeltin (1997) mukaan: lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Vanhuuden kehitystehtävä Erik. H. Erikssonin mukaan ovat minän eheys – epätoivo ja katkeruus. Tässä ikäkaudessa arvioidaan elettyä elämää ja ikääntyvä ihminen voi joko kiinnostua aktiivisesti elämän merkityksestä tai lukkiutua kuolemanpelkoon. Minän eheys saavutetaan, kun ihminen kohtaa vanhuuden siihen kuuluvine kokemuksineen ja kehitystehtävineen (Dunderfelt 1997). Ikääntyessä esimerkiksi kognitiiviset perustoiminnot, kuten ajattelevinen, muistaminen, oppiminen ja havaitseminen hidastuvat iän myötä. Koska ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen olento, ikääntymisen fyysiset muutokset vaikuttavat sekä sosiaaliseen että psyykkiseen puoleen. Vanhenemiseen vaikuttavat myös perimä, ympäristö, koulutus ja esimerkiksi elämäntavat.

Vanhenemistä voidaan määrittää biologisen, sosiaalisen ja psyykkisen iän perusteella. Biologisella iällä tarkoitetaan mm. fyysistä kuntoa. Psyykkisellä iällä tarkoitetaan ihmisen henkistä kehitystä, kuten muistia, kieltä sekä

älykkyyttä. Sosiaalinen ikä käsittää sisäänsä muutokset, joita tapahtuu esimerkiksi yhteiskunnallisella tasolla, kuten oikeuksissa ja velvollisuuksissa joita yhteisössä on. Ikä on kuitenkin hyvin subjektiivinen käsite. Ihmiset muodostavat oman elämänsä ja tekemisiensä kautta oman ikänsä (Koskinen ym. 1998, 16-17). Gerontologiassa puhutaan tavanomaisesta vanhenemisestä (usual agening), onnistuvasta vanhenemisestä (succesful agening) sekä terveestä vanhenemisestä (healthy agening). Tavanomaisella vanhenemisellä tarkoitetaan sitä, kuinka ikääntyminen muuttaa ihmistä ja miten sairaudet vaikuttavat ikääntymiseen. Onnistuvaan vanhenemiseen liittyy aktiivisuus, sairauksien ja toimintavajavuuksien välttäminen sekä hyvä fyysinen ja kognitiivinen toimintakyky. Aktiivisen vanhenemisen käsite tarkoittaa tervettä vanhenemistä (Lyyra, Pikkarainen & Tiilikainen 2007, 25).

4.1.1 Mielekäs vanheneminen

Vanhenemisen myötä saattaa henkilölle tulla myös negatiivisia tunteita. Negatiivisina asioina vanhenemisen kannalta ovat menetykset, toimintakyvyn lasku, yhteiskunnallisen aseman aleneminen, sairaudet ja yksinäisyys. Positiivisia asioita ovat muun muassa erilaiset vapaudet, kokemusten tuottama viisaus ja taidot sekä seesteisyys (Tulva ym. 2007, 39). Yhteiskunnalliselta tasolta tarkasteltuna myös vallitseva vanhuskäsitelmä määrittelee sitä, millainen arvo ikääntyneille annetaan sekä millaisena vanheneminen nähdään. Vanhuskäsitelmä on samaan aikaan myönteinen ja kielteinen. Lääketieteellinen vanhuskäsitelmä käsittää vanhuuden sairauksiksi, patologiaksi sekä raihnaisuudeksi, jota hoidetaan lääkkeillä, kuin vanheneminen olisi sairaus. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta nostetaan esille vanhenemisen moninaisuus ja mahdollisuudet ja huomio kiinnittyy ikääntymisen tuomiin voimavaroihin ja vahvuuksiin (Tulva ym. 2007, 35-36). Vanhuuteen liittyvää käsitteistöä on alettu muodostaa uudelleen. Puhutaan myönteisesti kolmannesta iästä, tuottavasta iästä sekä vahvasta vanhenemisestä (Tulva ym 2007, 19).

Koulutuksen sekä sosiaalisen statuksen merkitys on myös suuri. Mitä korkeampi koulutus, sitä myönteisemmin ihminen ikääntyy. Koulutustaso suomessa on erittäin laadukasta (Tulva ym. 2007, 28). Ansiotaso on parantunut sotien jälkeen huomattavasti sekä naisten osallistuminen työelämään, jolloin naisten tulotaso on parantunut ja se on taas nostanut eläketasoa (Tulva ym. 2007, 29-30).

Osallistuminen aktiviteetteihin sekä terveyden vaaliminen vaikuttavat myös vanhenemiseen. Sosiaalinen aktiivisuus vaikuttaa myönteisesti ikääntyvän terveyteen. Sosiaalinen hyvinvointi sisältää muun muassa suhteet eri verkostoihin, yhteisöllisen osallistumisen sekä harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit. Osallistuminen ja aktiivisuus korvaavat iän mukana tuomat roolimenetykset (Lyyra ym. 2007, 24, 73, 79. Savikko, Huusko & Strandberg 2006, Lyyran ym. 2007; 96 mukaan). Mielekäs vanheneminen vaatii henkistä ja sosiaalista pääomaa, pelkästään taloudellinen status tai koulutustausta eivät pelkältään riitä luomaan pohjaa hyvinvoinnille.

4.2 Toimintakyky

Toimintakyky tarkoittaa yksilön mahdollisuuksia suoriutua ja selviytyä erilaisista tehtävistä ja haasteista sekä arkirutiineista. Toimintakyvyn käsite voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan mm. tuki- ja liikuntaelimestön sekä hengitys- ja verenkiertoelimestön toimintaa. Psyykkinen toimintakyky käsittää mm. kognitiiviset toiminnot, psykomotoriset toiminnot sekä psyykkisen hyvinvoinnin. Sosiaalinen toimintakyky tarkoittaa yksilön ja ympäristön välisenä vuorovaikutussuhteena, johon kirjaimellisesti liittyy ikääntyvän kaikki vuorovaikutussuhteet; ystäviin, tuttaviiin ja uusiin ihmisiin (Lyyra ym. 2007, 21). Kun ihminen kohtaa jonkin sairauden tai muun häiriön terveydentilassaan, omatoimisuus vähenee ja avuntarve kasvaa (Lyyra ym. 2007, 22). Toimintakyvyn osa-alueita ei voida erottaa toisistaan toisistaan riippumattomiksi, sillä muutos yhdellä alueella vaikuttaa myös muihin.

Toimintakykyyn vaikuttavat mm. lapsuudessa hankitut terveydelliset- ja sosiaaliset pääomat sekä elämäntilanteet ja oma halu, suhtautuminen ja motivaatio. Toimintakyvyn kannalta onkin tärkeää se miten ihminen pitää yllä sitä eri tavoin, sillä se on keskeinen hyvinvoinnin mitta.

4.2.1 Fyysinen toimintakyky

Fyysinen toimintakyky käsittää kyvyn suoriutua päivittäisistä toiminnoista ja asioiden hoidosta. Fyysistä toimintakykyä arvioitaessa voidaan tarkastella esimerkiksi miten ikääntyvä selviytyy jostakin fyysisestä suorituksesta tai esimerkiksi hengitys- ja verenkiertoelinten toimintaa. Fyysiset toiminnot hidastuvat ja heikkenevät biologisen vanhenemisen myötä. Myöskin jotkin sairaudet heikentävät toimintakykyä huomattavasti, eivätkä kuulu ns. normaaliin vanhenemiseen. Keskimäärin 75. ikävuoden jälkeen toimintakyvyn rajoitukset yleistyvät (Kivelä 2005, 58.). Fyysistä toimintakykyä voidaan mitata erilaisilla testeillä. Yleisimpiä testejä ovat mm. tasapaino, näkö- ja kuulo-testit sekä kävelytesti.

4.2.2 Psyykinen toimintakyky

Psyykinen toimintakyky tarkoittaa kykyä selvittää erilaisista kognitiivisista ja henkisistä tehtävistä. Kognitiivisista toiminnoista selkeimmin muutokset näkyvät havaintotoimintojen hidastumisena sekä tarkkuuden huonontumisena. Jotkin kognitiiviset taidot saattavat jopa parantua vanhetessa, kuten kielitaito sekä looginen päättelykyky (Kivelä 2005, 58.). Psyykinen toimintakyky vaatii joustavuutta ikääntymisen tuomiin muuttuviin tilanteisiin. Ihminen sopeutuu psyykkisesti kehonsa ikääntymiseen sekä sen tuomiin muutoksiin esimerkiksi pukeutumisessa ja sosiaalisessa asemassa.

4.2.3 Sosiaalinen toimintakyky

Psyykkinen ja fyysinen toimintakyky yhdessä sosiaalisen toimintakyvyn kanssa muodostavat kokonaisuuden. Sosiaalinen toimintakyky tarkoittaa henkilön taitoja, kykyjä, voimavaroja ja mahdollisuuksia toimia erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Sosiaalista toimintakykyä voidaan tarkastella sosiaalisten taitojen perusteella, kuten ystävyys- ja perhesuhteiden avulla, yhteiskuntaan sopeutumisena esimerkiksi tulojen ja koulutuksen kautta tai sosiaalista toimintakykyä voidaan lähestyä myös tarkastelemalla, kuinka ikääntyvä kykenee säilyttämään vuorovaikutussuhteensa ja roolinsa yhteiskuntaelämässä (Kivelä 2005, 59.). Sosiaalinen toiminta muotoutuu yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa, lähipiirissä sekä henkilön koko sosiaalisessa toimintakentässä. Yksilötasolla kyse on siitä, että ihminen oppii tuntemaan omat mahdollisuutensa ja rajansa ja hahmottamaan itsensä suhteessa ympäristöön. Ryhmätasolla yksilöiden väliset tekijät ovat ihmisten välisiä suhteita (Eloranta 2008, 16). Yhteisön jäsenenä oleminen on osa sosiaalista toimintakykyä.

Kirsi Juhila (2006) kertoo kirjassaan osallisuudesta ja valtautumisesta. Valtautuminen tai voimaantuminen (engl. empowerment) on asiakkaan rohkaistumista kontrolloimaan ja saavuttamaan omia päämääriään. Osallisuudella tarkoitetaan asiakkaan osallisuutta oman elämänsä hallintaan ja yhteiskuntaan. Yhteisöihin kuuluminen, niissä toimiminen ja niiden kautta vaikuttaminen rakentavat osallisuutta ja kansalaisuutta, ja parhaimmillaan ne voivat edesauttaa valtautumista.

4.3 Toimijuus ja ikääntyminen

Käsitlemme toimijuutta ja ikääntymistä Jyrki Jyrkämän artikkelin (Gerontologia 2009) pohjalta. Viime vuosina toimijuuskäsite on tullut voimakkaasti myös vanhuustutkimuksen alueelle. Toimijuuskäsitettä on jo pitkään käytetty mm. uudessa lapsuustutkimuksessa, sekä naistutkimuksessa käsite on ollut paljon esillä. Toimijuuskäsite on Jyrkämän mukaan tutkimuksen ja teoretisoinnin kohteena myös psykologiassa, sosiaalipsykologiassa ja suomalaisessa sosiaalityössä. Ikääntymistutkimukseen toimijuusnäkökulma on tullut pitkälti elämäntutkimuksen kautta. Elämäntutkijat puhuvat toimijuuden periaatteesta, jonka mukaan yksilöt rakentavat omaa elämäntähtänsä valintoja tehden, sekä toimien historian ja yhteiskunnallisten olosuhteiden luomissa rajoissa ja mahdollisuuksissa. Eri ikäiset ihmiset tekevät valintoja ja reflektovat itselleen mahdollisia vaihtoehtoja sen sijaan, että passiivisesti toimisivat yhteiskunnan rajoitteiden ja tekijöiden ohjaamina.

Toimijuudessa on kyse ihmisen käyttäytymisestä ja toiminnasta sekä niiden luonteesta ja merkityksistä. Sosiologiassa on pohdittu myös yhteiskunnallisten rakenteiden, toimijan yksilön ja lainalaisuuksien väliset suhteet. Kiinnostusta on herättänyt ohjaavatko yksilön toimintaa rakenteet ja eritasoiset lainalaisuudet vai onko yksilöllä itsellään mahdollisuus ohjata toimintaansa ja missä määrin? Jyrkämä puhuu artikkelissaan Weberin näkemyksestä sosiaalisesta, toisiin ihmisiin kohdistuvasta toiminnasta, joka voi olla päämäärätietoisuutta, arvotietoisuutta, tunteiden viemää, tai traditionaalista. Toimijuus viittaa laajaan sosiologian keskustelu- ja ongelmaperinteeseen.

Toimijuutta on koitettu määritellä tarkemmin ja konkreettisemmin. Jyrkämän mukaan David ja Julia Jary ymmärtävät sen tarkoittavan toimijoiden kykyä toimia yhteiskuntarajoitteista riippumatta. Jaryjen mukaan toimijuuskäsite korostaa ihmistoiminnan tavoitteellista ja oman tahdon suuntaamaa luonnetta. Toiminnassa korostuvat tavoitteet, henkilön vapaa tahto sekä moraaliset valinnat että kyvykkyys. Jyrkämä kritisoi Jaryjen luonnehdintaa ikääntyvien näkökulmasta katsottuna, sillä ikäihmiset voivat joutua ottamaan toiminnassaan

huomioon monenlaisia ja –tasoisia rajoittavia tekijöitä, mekanismeja ja lainalaisuuksia.

Jyrkämä katsoo toimijuutta myös Giddensin näkökulmasta: Giddensin hahmotelmissa rakenteet ja toiminta liittyvät kiinteästi yhteen. Keskeistä Giddensin näkökulmalle toimijuudesta on, että siinä rakenteet ja toiminta liittyvät kiinteästi yhteen sekä näkemys rakenteiden kaksinaisuudesta: Rakenteet yhtälailla rajoittavat ja määräävät, toisaalta mahdollistavat ja ohjaavat yksittäisten henkilöiden että ihmisryhmien toimintaa. Toimijana ihminen on rakenteiden omaksuja, kantaja ja uusintaja mutta yhtälailla rakenteiden hyväksikäyttäjää. Rakenteet siis luovat yhtälailla rajoitteita kuin tuovat mahdollisuuksia.

Ikää Jyrkämä kommentoi seuraavasti: Esimerkiksi ikä ei ole vain yksilöllinen, kronologinen tai vaikkapa fyysis-psykkinen ominaisuus vaan myös yhteiskunnallinen, rakenteita aktualisoiva tekijä. Kun toimijuutta tarkastellaan ikään kuin sisältäpäin, Jyrkämä puhuu Greimasin ympärille muotoutuneesta Pariisin koulukunnasta, jonka modaliteettien puitteissa havaitaan toimijuuden rakentuvan kuuden modaliteetin; kykenemisen, osaaminen, haluamisen, täytymisen, voimisen ja tuntemisen keskinäisestä kokonaisdynamikasta. Kykenemisessä on kyse ensisijaisesti fyysisistä ja psyykkisistä kyvyistä ja henkilön kykenemisistä, jossa henkilön vanhetessa tapahtuu muutoksia. Hyvin laajasti tietoihin ja taitoihin viittaa ”osata”, ja koskee myös erilaisia pysyviä osaamisia, joita henkilö on elämänsä aikana hankkinut tai tulee tulevaisuudessa hankkimaan. Motivaatioon ja motivoituneisuuteen, päämääriin, tahtomiseen ja tavoitteisiin liittyy ”haluta”. ”Täytyä” käsittää fyysiset ja sosiaaliset, moraaliset ja normatiiviset esteet, pakot ja rajoitukset. Mahdollisuuksiin, joita erilaiset tilanteet ja tilanteessa ilmenevät rakenteet ja erilaiset tekijät tuottavat ja avaavat puolestaan viittaa ulottuvuus ”voida”. Ihmisen perusominaisuudesta arvioida, arvottaa, kokea ja liittää kohtaamiinsa asioihin ja tilanteisiin tunteitaan liittyy ”tuntea”. Kun edellä mainitut modaaliset ulottuvuudet kietoutuvat yhteen, syntyy prosessi, jonka tuloksena on toimijuus. Toimijuus puolestaan muotoutuu ja uudistuu edellä mainittujen seikkojen kokonaisdynamikkana.

Eri-ikäiset henkilöt haluavat erilaisia asioita, samalla iän karttuminen tuo mukanaan erilaista osaamista, toisaalta ikääntyminen voi tuoda mukanaan tilanteita, joissa henkilö ei enää kykenekään. Se, mihin ikäryhmään tai sukupolveen kuuluu, voi vaikuttaa siihen, mitä henkilö haluaa ja mitä ei halua. Ajankohtien vaihtumiset voivat tuoda mukanaan asioita, joita henkilö ei enää kykene, pysty tai halua suorittaa.

Jyrkämä tarkastelee artikkelissaan toimijuusanalyysissä huomioitavaa toimijuuden prosessisuutta, toimijuutta dynaamisena prosessina. Henkilön osaamiset, kyvyt, voimiset, täytymiset, haluamiset ja tuntemiset muuttuvat ja vaikuttavat toisiinsa ilmentyen eri tavoin. Ikääntyessä kyvyt voivat heiketä, toisaalta henkilö voi samalla oppia jotakin uutta tai haluta jotakin, mitä ei ole ennen halunnut, kohdata uusia rajoja ja rajoitteita, tavoittaa ja tavoitella uusia mahdollisuuksia ja tuntee erilaisia tunteita.

Toimijuutta käsitellessään Jyrkämä on ottanut huomioon myös toimijuuden vuorovaikutuksellisuuden. Toimijuus toteutuu suhteena ja suhteessa toisiin ihmisiin. Henkilöt määrittelevät toistensa toimijuutta arjen erilaisissa tilanteissa, erilaisten asioiden suhteen. Olennaista on, että arviointi on avointa, systemaattista ja kokonaisvaltaista, eikä suinkaan vain yhteen osa-alueeseen kohdistuvaa, jolloin kokonaiskuva unohtuu ja lopputulos on kokonaiskuvan kannalta virheellinen.

Merkittävänä Jyrkämä pitää myös toimijuuden merkityksellisyyttä, kokemuksellisuutta, tulkinallisuutta, ja monessa tapauksessa myös neuvoteltavuutta. Toimijuus ei aina tarkoita samaa kuin aktiivisuus vaan toimijuuden on mahdollista ilmetä myös laiskuutena ja joutilaisuutena, yhtä hyvin kuin tilanteellisena vastarintana tai tilanteeseen sopeutumisenä. Viitekehyksen näkökulmasta on väärin tulkita toimijuutta on-off –tilaksi vaan sitä vastoin eri ikäkausina se ilmenee erilaisena ja erilaisella voimakkuudella.

Oleennaista toimijuudelle ovat toimintakäytännöt, joihin olennaisena osana määrittävät erilaiset toimintakäytäntöihin liittyvät säännöt, jotka voivat olla kirjoitettuja tai kirjoittamattomia. Toimintakäytäntöihin liittyvät resurssit ovat niin ikään olennaisia. Resursseihin voidaan luetella tietoa, erilaiset taidot, valta, erilaatuinen niin fyysinen kuin muunkinlainen toimintakyky – toimijuus. Toimijat ovat enemmän tai vähemmän tietoisia säännöistä ja soveltavat niitä tarpeen mukaan, käyttävät ja omaavat resurssejaan ja antavat omalle sekä muiden tekemiselle erilaisia merkityksiä ja tulkintoja. Toiminnan on havaittu olevan enemmän tai vähemmän toistuvaa, usein rutinisoituvaa.

Toimijuus teoreettisena käsitteenä ja empiirisen tutkimuksen lähtökohtana ja kohteena, Jyrkämän mukaan, suuntautuu gerontologisen tutkimuksen alueille, joilla mitataan, tutkitaan ja käsitteellistetään toimintakykyä ja toimintakyvyn biologisia, kognitiivisia, psykologisia ja sosiaalisia tausta-, sekä muita tekijöitä. Edellä kuvatulla kentällä on toimintakyvystä mahdollista puhua eräänlaisena hallitsevana diskurssina, hallitsevana paradigmana. Tällöin toimijuus viitekehyksenä suuntaa katseen toimintakykyyn oikeana käytössä olevana toimintakykynä. Toimijuuden näkökulmasta voisi toimintakyky olla yksilön omaamien kykyjen ja osaamisten tavoitteellista käyttöä sosiaalisissa tilanteissa, toiminnassa ylipäättään, jotka luovat esteitä ja mahdollisuuksia. Kuitenkaan toimintakyky ja toimijuus käsitteinä eivät kilpaile keskenään, vaan ovat erillisiä käsitteitä, joilla kummallakin on oma merkityksensä ja sisältönsä; toimijuudessa henkilö on oman elämänsä subjektina ja toimintakyky puolestaan kuvaan henkilön ja ympäristön vuorovaikutusta toisiinsa.

5 IKÄÄNTYNEET JA TEKNOLOGIA

Suomen väestö ikääntyy, väestöpoliittisen ennusteen mukaan vuonna 2035 Suomen väestöstä noin 25% on 65 vuotta täyttäneitä. Ikääntyminen on haaste hyvinvointiyhteiskunnalle. (Leinonen, H. 2009) Haasteeseen haetaan vastausta uudesta teknologiasta, jonka tavoitteena on pitää ikäihmiset työskentelykykyisinä ja itsenäisesti arjen askareista selviävinä. Suomalaisen vanhuuspolitiikan tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikäihminen voisi asua itsenäisesti. Yhtäläillä iso osa ikäihmisistä haluaa asua omassa kodissaan, jossa he ovat asuneet vuosikymmenet. Kotona asuminen luo kuitenkin omat haasteensa, joihin pyritään löytämään teknologian avulla vastauksia. Ikääntyneille suunnatun teknologian tavoitteena on tukea yleistä turvallisuutta ja pyrkiä lisäämään sitä, säilyttää ikäihmisten itsenäisyys, pitää yllä toimintakykyä ja tukea liikkumista sekä auttaa yhteydenpidossa. Vapaa-aikaa tai virkistystäkään ei ole unohdettu ikäihmisille suunnatun teknologian tavoitteistosta.

”Geronteknologia on sellaista ikääntymisen tuntemiseen pohjautuvaa teknologian tutkimusta, jonka tavoitteena on ikäihmisten hyvä elin- ja työympäristö tai heille sopeutettu hoito.” (Kaakinen&Törmä, Tuleviauusvaliokunnan Teknologiajaosto, 2/1999.). Kaakisen ja Törmän tekemän esiselvityksen mukaan geronteknologialle määritellään viisi roolia: ongelmia ennalta-ehkäisevä, vahvuuksia korostava ja hyödyntävä, heikkeneviä kykyjä kompensoiva, hoivatyötä tukeva ja tutkimusta edistävä rooli. Geronteknologia-käsite on otettu käyttöön Holannissa 1990-luvun alussa. Käsitteen keksijä on professori Jan Graafmans Eindhovenin teknillisestä yliopistosta. Geronteknologia on yhdistelmä kahdesta sanasta ”gerontologia”, tieteellinen vanhuuden tutkimus ja ”teknologia” tekniikan ja tuotteiden tutkimus ja kehittäminen. Ensimmäisessä käsitte geronteknologia viittaa Eindhovenin teknillisen yliopiston kehittämään ohjelmaan, vaikka sitä käytetäänkin myös yleisesti tarkoittamaan ikäihmisiä varten suunniteltavaa teknologiaa. Geronteknologia-käsitteen ydin on monitieteellisyys ja moniammatillisuus. Geronteknologian pyrkimyksenä on yhdistää eri alojen osaamista ikääntyneille soveltuvan

teknologian kehittämisessä.

Jyrkämän (Vanhustenhuollon uudet tuulet 6/2009) mukaan geronteknologia on sisällöllisemmin tulkittuna teknologiaa, jonka pitäisi tukea omatoimista selvitymistä ja autonomiaa. Erityisesti se on toimintaa, jota ei voi jättää vain insinöörien haltuun. Yhtenä näkökulmana Jyrkämä mieltii, mielletäänkö geronteknologia korkean tason teknologiaksi, vaikka suuri osa, ellei jopa suurin osa ole niinkin yksinkertaisia laitteita kuten haarukka tai kumitettu sukan pohja. Erilaisten teknologian muotojen avulla pyritään tukemaan ikäihmisten arkea, jotta he selviäisivät päivittäisistä askareistaan ja pysyisivät toimintakykyisinä mahdollisimman pitkään.

Terveys 2015- kansanterveysohjelma ohjaa ikääntyvien terveyden ylläpitämistä ja edistämistä. Ohjelman mukaan ikääntyneiden itsenäisen elämän turvaamiseksi tulisi mm. soveltaa uutta teknologiaa. Teknisten apuvälineiden kartoituksella ja käytöllä voidaan tukea itsenäistä suoriutumista kotona mahdollisimman pitkään. (Appelqvist 2006, 6)

Tekninen apuväline on väline tai laite, jolla voidaan tukea toimintakykyä silloin, kun henkilön osallistuminen on sairauden, vamman tai ikääntymisen takia heikentynyt. Erilaisten teknisten apuvälineiden määrä on huomattavasti lisääntynyt teknologian kehityksen myötä.

Monella ikäihmisellä on jo käytössään niin sanottua arkiteknoologiaa, johon kuuluvat erilaiset apuvälineet, kuten erilaiset tarttumakahvat WC:ssä, liukuestematot, kuitenkin varmasti yleisin näkyvä arkiteknologinen apuväline on rollaattori. Myös turvapuhelimet, -rannekkeet ja hälytysjärjestelmät kuuluvat arkiteknoologia –käsitteen piiriin.

Hyvinvointiteknoologia-käsitteen alle kuuluvat erilaiset niin tietotekniset kuin tekniset ratkaisut, joilla ylläpidetään tai parannetaan ikääntyneen tai ikääntyvän elämänlaatua, hyvinvointia tai terveyttä. Hyvinvointiteknoologian sanotaan edistävän terveyttä, hyvinvointia, itsenäistä suoriutumista ja liikkumista, turvallisuuden tunteen lisäämistä, unohtamatta sairauksien varhaisen

toteamisen ja yhteydenpidon sekä kommunikaation helpottamista.

Teknologinen apuväline on pieni laite, jonka avulla pyritään helpottamaan ikääntyvän arkea yksinkertaisin keinoin. Sen avulla voidaan kompensoida esimerkiksi huonontunutta muistia tai heikentynyttä näkökykyä. Esimerkiksi lääkeannostelija, kadonneiden tavaroiden paikannin, havainnollinen kalenteri ja puhelin. (Jokisuu, E, Jyväskylän yliopisto, 2007.)

Kun puhutaan tietoteknisestä teknologiasta, ensiksi on otettava huomioon, että melko pieni osa työuransa 70-luvulla päättäneistä on päässyt käyttämään tekniikkaa aktiivisesti työuransa aikana. Vielä hekin, jotka ovat lopettaneet työuransa 80-luvulla ovat lähtökohdiltaan erilaisessa tilanteessa, kuin he, jotka ovat työssään käyttäneet aktiivisesti teknologiaa. Lähtökohdiltaan tekniikan suhteen ikäihmiset muodostavat melko laajan skaalan. Ei kuitenkaan pidä olettaa, etteivätkö ikäihmiset, jotka työuransa aikana käyttäneet teknologiaa haluaisi oppia käyttämään sitä. Tai että he, jotka ovat aikanaan käyttäneet teknologiaa, haluaisivat tai osaisivat edelleen käyttää teknologiaa. VTT:n (Leikas, J, 2008) tutkimusta lainataksemme; ”Olemmeko luomassa yhteiskuntaa, jossa ikääntyneet syrjäytyvät, koska eivät osaa hyödyntää teknologiaa?”

VTT:n tutkijan Jaana Leikkaan 2008 tekemän ikääntyneitä ja teknologiaa koskevan tutkimuksen mukaan teknologia halutaan valjastaa arjen auttajaksi, mutta samaan aikaan mietitään, syrjäytyvätkö ikäihmiset, kun kyky hyödyntää uusia järjestelmiä heikkenee? Mahdollista on, että arjen tukemisen sijaan teknologia aiheuttaa syrjäytymistä ja pitkällä aikavälillä jopa passivoi. Tekniikan kehittämisessä ikäihmisille tulee myös huomioida pitkän aikavälin aiheuttamat mahdolliset haittapuolet, ei ainoastaan kuvitella, että tekniikka automaattisesti ainoastaan hyödyttää ikäihmisiä. Tekniikan ei kuitenkaan koskaan tulisi korvata ihmisen läsnäoloa. Ilman sosiaalisia kontakteja yksinäisyys ja turvattomuus nousevat esiin ja se tuskin teknologian kehittämisen tarkoituksena on.

Sen sijaan, että suunnitellaan erilaisia laitteita ikäihmisille, olisi tärkeää, että

myös heidät otettaisiin suunnitteluun mukaan. Ikäihmisillä on omanlaisensa erityistarpeet teknologian suhteen. Ikäihmiset eivät myöskään ole yhtenäinen ikäryhmä, jonka tarpeet ovat yksiselitteiset. Tämä tulisi ottaa geroteknologian suunnittelussa huomioon: Jokainen ikäihminen on yksilö, jolla on omanlaisensa tarpeet. Laitteita testattaessa olisi tärkeää huomioida myös laitteen testausaika, jonka tulisi olla tavallista testausaikaa pidempi, sillä käyttöönotossa on kyse myös sopeutumisesta ja hyväksymisestä, joka voi viedä aikaa. Terveystieteiden tohtori Leena Salminen Turun yliopiston hoitotieteen laitokselta kertoo artikkelissa "Hyvinvointitekniologia tulee hitaasti, eikä käyttäjiä kuunnella" (Sirkesalo, 2/2007), että Forssassa kokeillun diabeetikon hoitokonsolin tärkeä ominaisuus oli käyttäjälleen tullut tunne omatoimisuudesta. Salminen kertoo laitteen olevan hyvä, kun käyttäjästä tuntuu, että hän on riippumaton ja hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa.

Salminen kertoo hyvän laitteen olevan yksilöllinen ja sellainen, josta käyttäjä kokee hyötyvänsä. Tärkeäksi osoittautui myös, että laite ohjaa itseänsä ja soveltuu tuttuun arkeen. Huonoksi laitteeksi puolestaan Salminen kuvailee sellaiset laitteet, jotka ovat jollain tavoin pelottavia ja/tai hallitsevia. Huono laite on hankalakäyttöinen ja sitä kautta tuottaa epäonnistumisen kokemuksia. Salminen korostaa artikkelissa, että huono laite ei tuo hallinnan vaan hallitukseksi tulemisen tunteita. Terveystieteiden tohtori Paula Paavilaisen mukaan teknologian käyttöä ajatellen, kronologista ikää merkittävämpi tekijöitä ovat terveys, sairaudet, toimintakykyisyys, kognitiiviset taidot ja aistit, muisti- ja oppimistoimintojen muutokset. Yksilöllisyys tulee niin ikään huomioida, sillä siihen liittyvät olennaisesti fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät, sekä elämäntyyli. Elämänhistorian vaikutusta teknologian käyttöä ajatellen ei suinkaan tule vähätellä, sillä kuten jo aiemmin mainitsin, työelämässä saadut käyttökokemukset teknologiasta, koulutustaso, ammatti ja teknologinen ikä, sekä kulutustottumukset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat teknologian käyttöön (Paavilainen, S. Hyvite 2004.)

Jyrkämä puolestaan pohtii, kehittykö gerontekniologia kuitenkin niin, että kalliita laitteita tai kalliisti käytettäviä laitteita kehitetään, ja vastasen jälkeen kysytään, kenellä niihin on varaa ja kenelle niitä on varaa myöntää. Paavilainen

on havainnut stereotypisen käsityksen ikäihmisten asenteesta teknologiaa kohtaan, vaikka ikääntyneiden asenteet yleisesti ottaen ovat olleet positiivisia. Kuitenkin useista teknologiaa käsitelleistä lähteistä voi päätellä, että paras tapa tottua ja omaksua teknologia on sen riittävän aikainen käyttöönotto. Tietokoneet ja erilaiset tietotekniset välineet sopivat ikääntyneille, joilla muisti toimii hyvin, koska yksinkertaisinkin tietotekninen laite vaatii muistitoimintoja siitä, mitä tapahtuu mitään nappia painettaessa ja mitä laite ylipäätään tekee.

Yhä enenevässä määrin palvelut siirtyvät tai ovat jo siirtyneet internetiin. Samaan aikaan verkosta saatavilla oleva palvelutarjonta kasvaa hurjaa vauhtia. Yhtä lailla myös monet arkea helpottaavat laitteet sisältävät teknologiaa ja yksinkertaisen käyttöliittymän. Muun väestön mukana myös ikäihmisten olisi haastettava itsensä opettelemaan ainakin internetin käytön alkeet helpottaakseen arkisten asioidensa hoitoa, sillä valtio on suunnitellut siirtyvänsä kokonaan sähköiseen laskutukseen vuoden 2010 kuluessa. Ikäihmisten tulisi saada innostettua internetin käytön kautta saataviin mahdollisuuksiin, painostamalla käyttöön tuskin saadaan tuloksia aikaan. Ikäihmisten kyky oppia on erilainen kuin nuorilla ihmisillä, joten harjoitteluvaiheessa tarvitaan pitkäjänteistä ja rauhallista ohjausta. Motivaatio oppimiseen on ehdottoman olennainen asia ikäihmisten internetin käytön opetteluun peruste. Samalla käytön opettelu helpottuu huomattavasti, kun motivaatio on kohdallaan. (Vanhustyön uudet tuulet, 3-4/2010.)

Ikääntyvän elämäntilanne, tarpeet ja toiveet asettavat omat ehtonsa ikäihmisen oppimiselle ja koulutukselle. Kokemusten perusteella aikuiset pystyvät ylittämään itsetunto-ongelmansa opiskelunsa alkuvaiheessa, mikäli siihen kiinnitetään huomiota. Uudenlaiset oppimiskokemukset nostavat itsetuntoa ja sitä kautta tuovat uudenlaista energiaa opiskeluun. Oppimisen kannalta on tärkeää, että tarjottu opetus kohtaa ikäihmisen omat tarpeet, sillä opetettava asia on koettava oppijan näkökulmasta mielekkääksi. (Mäensivu, V.2002)Hyötyaspektia tulee korostaa, jotta ikäihmisten saataisiin käyttämään internetistä löytyviä palveluita. Aluksi kannattaa panostaa helppoihin käytännön toimintoihin, kuten sähköpostin lukuun, laskujen maksamiseen, ja vaikkapa paikallislehden verkkoliitteen lukemiseen. Näin käytännössä saatujen hyötyjen

merkitys korostuu ja internetin käytöstä saatava hyöty konkretisoituu. (Vanhustyön uudet tuulet 3-4/2010)

Keski-Suomessa toimiva Tieka (Tietoyhteiskunta kansalaisille)-projektin päämääränä on tasa-arvoistaa, ehkäistä syrjäytymistä, vahvistaa osallisuutta yhteiskunnan tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvässä murroksessa. Tiekän toiminnalle keskeinen tavoite on erityisryhmien tietoyhteiskuntavalmiuksien parantaminen. Erityisryhmillä Tiekän tapauksessa tarkoitetaan sellaisia ryhmiä, joiden arvellaan olevan muita suuremmassa riskissä syrjäytyä tietoyhteiskuntakehityksestä. Ikäihmiset kuuluvat tähän ryhmään. Tiekän tarjoamissa koulutuksissa ikäihmisillä on ollut mahdollisuus opetella tietotekniikan käyttöä turvallisessa ympäristössä pienissä ryhmissä. Koulutusten sisällössä ollaan keskitytty siihen, että ne avaisivat mahdollisimman nopeasti ikäihmiselle mahdollisuuden hyödyntää tietotekniikkaa arjessaan. Koulusten ydin on ollut tietotekniikan aloituskynnyksen ylittäminen. (Järvelin, J. 2006.)

Järvelin kertoo raportissaan osallistujien olleen aloituskynnyksen ylitettyään innoissaan ja heidän asenteensa tietotekniikkaa ja sen käyttöä kohtaan olleen myönteinen ja taitojen kohentuneen vauhdilla. Järvelin sanoo, että pidemmällä tähtäimellä oleellisinta lienee tietotekniikan tuleminen tutuksi, jolloin se lakkaa olemasta pelottava tai uhkaava asia, vaan siitä muodostuu käyttökelpoinen ja kiinnostava osa arkipäivää.

Kolmannella sektorilla on ollut suuri rooli tietotekniikan tekemisessä tutuksi ikäihmisille. Erilaiset järjestöt ovat järjestäneet yhdessä mm. Tiekän kanssa kursseja ikäihmisten pääsemiseksi osaksi tietoyhteiskuntaa. Järvelin kritisoi raportissaan sitä, miten tietoyhteiskuntaa ja tietoteknologian käyttöä suunniteltaessa on painopiste edelleen hyvin usein erilaisten teknisten innovaatioiden ja mahdollisuuksien tarjoamisessa. Sosiaaliset, taloudelliset ja väestön osaamiseen liittyvät tekijät jäävät useasti vähäiselle huomiolle.

Järvelin pohtii, että tietoyhteiskunnan kehittäminen ei juurikaan huomio ruohonjuuritason tarpeita, ja kehittäminen on hajanaista. Näin ollen tulisi

huomioida myös erityisryhmien tarpeet tietoyhteiskunnan kehittämisessä, jotta kaikilla olisi tasavertainen mahdollisuus olla osallisena tietoyhteiskuntaa henkilön niin halutessa. Tietenkään ei tule olettaa, että kaikki haluaisivat olla osallisena. Torjuva suhtautuminen tietoteknologian käyttöön tulee hyväksyä henkilön omana valintana, joka usein perustuu rationalisuuteen. Torjuva suhtautuminen tietoteknologiaan ei kuitenkaan tarkoita sitä, että henkilö suhtautuisi kaikkeen tietoteknologiaan negatiivisesti, vaan kyse saattaa olla teknisen laitteen puutteellisesta kehittämisestä tai tarpeettomuudesta, ainakin joidenkin kansalaisryhmien kannalta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto sekä Vanhustyön keskusliitto ovat aloittaneet viisi vuotta kestävä KÄKÄTE-projektin, jonka tarkoituksena on etsiä tapoja, joilla teknologia tulisi paremmin hyödynnetyksi ja avuksi ikäihmisten arjessa. KÄKÄTE-projektissa tullaan kokeilemaan laajasti ikäihmisten ja palveluntarjoajien kanssa ikäihmisille suunnattua jo olemassaolevaa ja vasta suunnittelun vaiheessa olevaa teknologiaa. Lähtökohta on käyttäjän tarpeet ja toiveet, eivät teknologian mahdollisuudet. (Stenberg,L. Vanhustyön uudet tuulet, 3-4/2010)

Sosiaalisuuden ja kohtaamisen tulisi kulkea rintarinnan teknologian kehittämisen ja käytön kanssa. Vaikka erilaiset teknologian muodot yleistyvät, ei tule olettaa, että sosiaalinen ja ihmisen aito kohtaaminen olisi mahdollista tai suotavaa unohtaa. Vaikka ikäihmisten tasa-arvon ja osallisuuden kannalta olisi tärkeää, että heidät saataisiin osaksi tietoyhteiskuntaa, on yhtä tärkeää, että kehittäminen lähtee heidän tarpeistaan ja opetus tapahtuu heidän ehdoillaan. Sosiaalista kohtaamista toisen ihmisen kanssa ei voi mikään tekninen laite korvata, eikä siihen tulisikaan pyrkiä. Vaikka tarkoitus on turvata ja helpottaa ikäihmisten elämää teknologisten laitteiden avulla, tarkoitus ei ole jättää ihmistä yksin kotiin.

6 IKÄLINJA

Ikälinja on T-Seniorit –projektin tuote, joka perustuu videotekniikalla toimivaan tietokoneen kosketusnäyttöön. Ikälinjan tarkoituksena on tukea ikäihmisen kotona selviytymistä ja toimintakykyä mahdollisimman pitkään. (Pajunen M. 2009) Ikälinjan laitteet toimittaa ja niiden huollon tuottaa Videra Oy. MediNeuvo Oy vastaa puolestaan laitteen ohjelmalähetyksistä sekä sairaanhoitajan ympärivuorokautisesta päivystyksestä. Laitteita on asennettu yhteensä 50 kappaletta, joista noin kymmenen on yhteispisteissä, joita ovat mm. Naistari (Naisten kansainvälinen kohtaamispaikka), Senioritalon kerhohuone, Takahuhdin palvelukeskus, Päiväkeskus Annikki, Korttelikerho Peipontupa sekä Ikäpiste. Noin neljäkymmenellä tamperelaisella on laite kotonaan. Laitteeseen kuuluu tietokoneen kosketusnäyttö, jonka saa kytkettyä myös televisioon, web-kamera, kaiutin-mikrofoni –yhdistelmä sekä internet-yhteys. Käyttäjät pilottiryhmään valikoituivat mm. Kotiutustiimin, Tukea ja toimintakykyä arkeen –projektin sekä päiväkeskus Annikin kautta. Käyttäjiä on siis erilaisista ryhmistä: erikoissairaanhoidosta kotiutuvat, pitkäaikaissairaat terveysvalmennettavat, venäjänkieliset paluumuuttajat sekä aivohalvaus- ja afasiapotilaat.

Ikälinjan näyttö ja painikkeet. Kuva: Sina Huotari

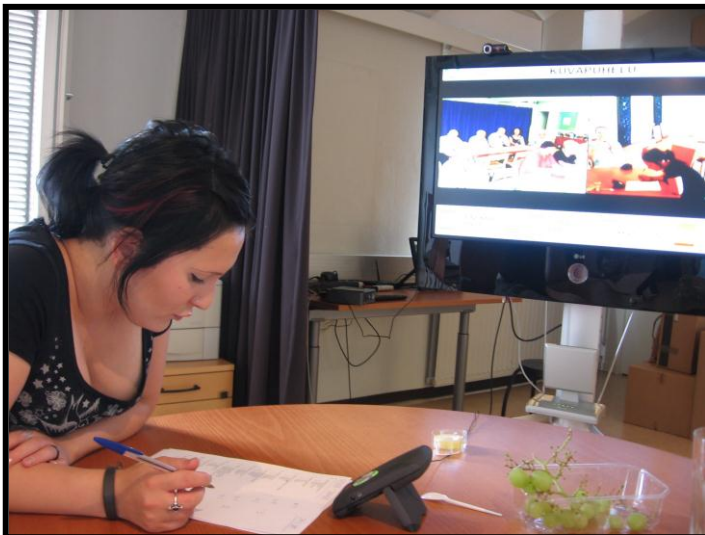
Ikälinja mahdollistaa kuvayhteyden esimerkiksi sairaanhoitajaan kaksikymmentäneljä tuntia vuorokaudessa. Ikälinjalla voi ottaa yhteyttä puhelinluettelon avulla muihin käyttäjiin tai käydä vaihtamassa kuulumisia keskusteluhuoneessa. Puhelinluettelon kautta soitetut puhelut ovat kahdenkeskisiä kun taas keskusteluhuoneessa voi useampi olla äänessä. Ikälinjan kautta venäjänkieliset saavat yhteyden omakieliseen palveluohjaajaansa Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektista. Laitteella voi soittaa videopuhelun myös esimerkiksi sukulaisille. Pilottiryhmäläisiltä kysyttiin laitteiden asennuksen yhteydessä, haluavatko he ottaa yhteyden esimerkiksi sukulaisiinsa, joilla on mahdollisuus käyttää Internetiä kotonaan. Sukulaisille toimitettiin salasanat ja osoite sekä web-kamera projektin ajaksi, jotta yhteydet saataisiin toimimaan.

Linjoilla on myös monenlaista ohjelmaa saatavilla. Laitteen kautta MediNeuvo Oy lähettää päivittäin terveysneuvontaa ja tietoisuuksia eri terveysteemoista. Terveysvalmennus, jota MediNeuvo Oy tarjoaa on tarkoitettu pitkäaikaissairaille, esimerkiksi 2-tyypin diabeetikoille ja sepelvaltimotautia sairastaville ikäihmisille arjen omahoidon tueksi. Linjan kautta voi saada sekä henkilökohtaista että yleistä ohjausta sairaanhoidollisissa asioissa sekä neuvontaa esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluista. Lähetysten jälkeen sairaanhoitajalle voi esittää kysymyksiä ja keskusteluhuoneeseen voi jäädä lähetysten jälkeen kertomaan omista kokemuksistaan ja saamaan vertaistukea. Keskusteluhuoneissa on myös muuta ohjelmaa. Siellä voi harrastaa tuolijumpaa fysioterapeuttien johdolla sekä saada kirjavinkkejä. Ohjelmalähetystyksiä on ollut myös viihteen puolelta. Musiikkiesityksiä on laitteen avulla saatu lähetettyä sekä tiedotusta taiteen alueelta. Myös tietovisoja on pidetty.

Käyttäjät löytävät Ikälinjan ohjelmalähetyksistä aikataulut Viikko-ohjelma – painikkeen alta.

Ikälinjan kautta voi myös itse hakea tietoa ja lukea eri artikkeleita esimerkiksi Duodecimin tietokannasta. Tietolinjaan päivittyy myös säätiedot ja päivän uutisotsikot. Tietolinjasta löytyy tietoa myös eri kielillä. Viihteellisessä puolessa on mahdollisuus kuunnella lintujen ääntelyä, katsella Ylen Elävän arkiston videoleikkeitä aina suomalaisesta televisiohistoriasta suomalaisiin muusikkoihin.

Kuva Ikälinjan ohjelmalähetyksestä.

Kuva: Sina Huotari

Kuva tietovisasta.

Kuva: Sina Huotari

7 PALUUMUUTTAJAT SEKÄ MAAHANMUUTTAJAT

7.1 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka muuttaa maahan pitempiaikaisesti tai pysyvästi (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493 /1999). Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä. Maahanmuuttajiksi lasketaan paluumuuttajat, pakolaiset, kiintiöpakolaiset, siirtolaiset sekä turvapaikanhakijat. Maahanmuuttajien asemaa määrittelee Ulkomaalaislaki, jossa ei puhuta maahanmuuttajista vaan ulkomaalaisista. (Ulkomaalaislaki 301/2004.)

Suomessa maahanmuutto on varsinaisesti alkanut vasta 1970-luvulla. Tällöin Suomi otti vastaan Chilestä ja Vietnamista tulleet pakolaisryhmät. -80 -luvun alussa Suomeen on tullut paluumuuttajia pääasiassa Ruotsista ja Yhdysvalloista. Suomen pakolais- sekä maahanmuuttajakantaan ovat vaikuttaneet myös maailmalla tapahtuneet kriisit ja sodat. Suurimmat ryhmät saapuivat Somaliasta, entisestä Jugoslaviasta sekä Irakista ja Irakista. 1990-luvulla Suomeen alkoi muuttaa myös inkerinsuomalaisia paluumuuttajia perheineen entisen Neuvostoliiton alueilta (Peltola & Metso 2008, 10.).

7.2 Paluumuuttaja

Paluumuuttaja on suomalainen, joka palaa ulkomailla asuttuaan Suomeen. Esimerkiksi entisen Neuvostoliiton alueelta takaisin muuttaneita suomalaistaustaisia voidaan kutsua paluumuuttajiksi. Entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneet inkerinsuomalaiset ovat kansallisuudeltaan, mutteivät kansalaisuudeltaan suomalaisia (Hallituksen esitys 145/2002.). Useat paluumuuttajat ovat lähteneet töiden perässä muualle ja myöhemmin halunneet

palata takaisin kotimaahansa. (Räty 2002, 32.) Paluumuuttajat voivat vapaasti valita muuttokuntansa, mutta heillä täytyy olla tiedossa asunto ennen Suomeen muuttoa (Takalo & Juote 1995, 13).

Suurin suomalainen paluumuuttajaryhmä ovat inkerinsuomalaiset. Inkerinsuomalaisten suomalaisperäiset sukujuuret ovat pitkällä sukupolvien takana. Useimmat inkerinsuomalaiset ovat kansalaisuudeltaan joko entisen Neuvostoliiton tai Venäjän kansalaisia (Lepola 2000, 341). Ennen vuotta 1996 katsottiin, että suomalaiseksi ja paluumuuttoon oikeutetuksi katsottiin henkilö, jolla neljästä isovanhemmasta yksi oli suomalainen. 01.08.1996 voimaan tullessa ulkomaalaislain muutoksessa todettiin, että kahden neljästä isovanhemmasta tuli olla suomalainen. Suomalaisuus katsotaan periytyvän vanhempien kautta, mikäli syntyperää ei voitu asiakirjoin todistaa, tulee henkilön osoittaa yhteenkuuluvuus Suomeen.

Vuonna 2003 paluumuuttajien pääsyä takaisin Suomeen on tiukennettu entisestään. 01.10.2003 lähtien paluumuuttajilta edellytetään (IPAKI) yleisen eurooppalaisen kielitaitoluokituksen mukaista A2-tason suomen kielen taitoa. Kielitaito testataan Suomen valtion järjestämässä kielikokeessa. Kielitaitovaatimus ei koske Inkerin siirtoväkeen vuosina 1943–1944 kuuluneita eikä Suomen armeijassa toisen maailmansodan aikana palvelleita henkilöitä. Kielitaitovaatimus ei koske myöskään inkerinsuomalaisten perheenjäseniä, eikä niitä henkilöitä jotka olivat asuntojonossa Suomeen 1.1.2003. (Työministeriön tiedote 2004). Tämän lisäksi paluumuuttajien tulee lähtömaassaan osallistua Suomen viranomaisten järjestämään paluumuuttovalmennukseen. (Maahanmuuttovirasto 2009.)

7.3 Venäjänkieliset Suomessa

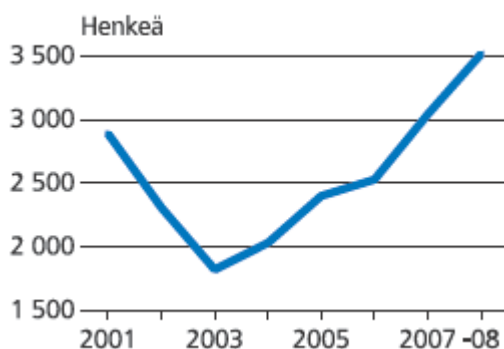
Suomessa on jo 50 000 venäjänkielistä. Aku Alasen tekstissä todetaan, että venäjää puhutaan ruotsia yleisemmin Suomessa. Venäjää äidinkielenään puhuvat muodostavatkin suurimman yksittäisen kieliryhmän Suomessa (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Uusien vieraskielisten 10 kärjessä 2008

Kieli	Kasvu 2008 aikana	Kokonais- määrä 31.12.2008
Venäjä	3 516	48 740
Viro	2 545	22 357
Somali	837	10 647
Englanti	755	11 344
Kiina	725	6 458
Arabia	687	8 806
Kurdi	562	6 455
Thai	529	4 519
Albania	517	6 308
Puola	467	2 493

Lähde: Väestötilastot. Tilastokeskus

Kuvio 1. Venäjänkielisten määrän vuotuinen kasvu 2000-luvulla

Lähde: Väestötilastot. Tilastokeskus.

On perusteltua saada lisää tietoa etenkin ikääntyvien venäjänkielisten maahanmuuttajien kokemuksista uuden teknologian sekä palveluiden osalta. Maahanmuuttoprosessi saattaa olla hankala, mikäli integroituminen Suomen yhteiskuntaan on esimerkiksi kielitaidottomuuden vuoksi hankalaa. Lisäksi monella maahanmuuttajalla sukulaisia ja tuttavuuksia jää kotimaahan.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää tukeeko Ikälinjan ikääntyvän maahanmuuttajan arkea ja miten se näyttäytyy arjessa. Laadullisen tutkimuksen ja teemahaastattelujen tarkoituksena oli kerätä Ikälinjan käyttäjiltä, jotka tässä tutkimuksessa olivat ikääntyviä maahanmuuttajia, tietoa laitteen käyttäjäytyvyväisyydestä ja siitä, onko Ikälinja vaikuttanut heidän arkeensa. Tutkimuksesta saatu palaute on tarkoitettu hyödyksi T-Seniorit –projektin loppuarvioinnissa.

Koska opinnäytetyöhömmä osallistui kaksi eri työelämätahoa, jotka kumpikin halusivat selvittää Ikälinjan käyttöä eri näkökulmista, huomioimme tutkimuksessamme niin arjen kuin käyttäjäytyvyväisyydenkin. T-Seniorit –projekti halusi tietoa nimenomaan käyttäjäkokemuksista ja –tyytyväisyydestä, Tukea ja toimintakykyä arkeen –projekti puolestaan Ikälinjan vaikutuksesta ikääntyvän maahanmuuttajan arkeen. Teemahaastattelulla selvitimme Ikälinjan mahdollisia vaikutuksia arkeen, T-Seniorit –projektilta saadulla kyselylomakkeella taas käyttäjäytyvyväisyyttä. Kyselylomaketta emme suoranaisesti hyödyntäneet opinnäytetyössämme, sillä teemahaastatteluissa samat aiheet nousivat esille.

Tarkastelimme teemahaastatteluista saatuja tuloksia reflektoiden niitä tutkimustehtäväämme, jotta saisimme selville, onko Ikälinjalla vaikutusta ikääntyvän maahanmuuttajan arkeen.

Haastattelimme viisi Ikälinjan käyttäjää. Teemahaastattelussa haastateltavalla oli mahdollisuus kertoa omin sanoin niin arjestaan kuin Ikälinjan käytöstä. Näin oli mahdollista tuoda käyttäjien omat näkökulmat esille, nostaa esiin niin hyviä kuin huonojakin puolia Ikälinjan käytöstä ja näkymistä arjessa. Teemahaastatteluihin olimme valinneet tutkimuskysymystämme tukevat teemat.

8.1 Johtopäätökset

Haastatelluilla oli hyvin selkeät päivärutiinit, joihin kuului olennaisena osana erilaiset harrastukset. Haastatelluista suuri osa kävi erilaisissa kerhoissa, jumpassa, retkillä.

”Nyt on vapaa-aikakeskus ja minä menen kuntosalille. Ja jos on jotain liikuntaa, minä aina tulen. --- Tarvitsen harrastuksia.”

Haasteltavat nostivat esille fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisen tärkeyden, jota erilaiset kerhot, vertaisryhmät ja jumpat tukevat. Edellä mainitut aktiviteetit järjestetään samaan aikaan Ikälinjan ohjelmälähetysten kanssa, jolloin osanotto Ikälinjan kautta vähenee. Tästä voidaan päätellä, että haasteltavat arvottavat fyysisen osallistumisen virtuaalista osallistumista tärkeämmäksi.

8.1.1 Ikälinjan käyttö

Haastattelemistamme viidestä käyttäjästä, joista kaikki kertoivat Ikälinjan käytön olevan melko vähäistä mm. ajanpuutteen vuoksi. Käyttäjät olivat aktiivisia osallistumaan mm. kerhoihin, ja niiden järjestämiin tapahtumiin ja heillä oli selkeät päivärutiinit, joissa Ikälinjalla oli melko vähäinen osuus. Haasteltavat kuvailivat seuraavilla tavoilla päivärutiineitaan:

”--- joka päivä jotakin, ainakin jumpassa käyn.”

”Enemmän olen poissa kotona.”

”--- päivällä o paljon työtä, tarvitsee kastella kukat ja tämä on likainen ja tämä ei ole, no paljon työtä.”

”Minä haluan itse osallistua, siksi enkä istu kotona.”

Saamistamme vastauksista voidaan päätellä, että Ikälinjan käyttö ei ollut jokapäiväistä, vaan tiettyihin ohjelmiin linkittyntä. Arkirutiinit, jotka olivat yksi sisällönanalyysissä nousseista pääkategorioistamme, veivät päivästä suuren osan, ja kaikki vastaajat kertoivat päivien olevan kiireisiä, illalla heillä olisi ollut enemmän aikaa osallistua Ikälinjan lähetyksiin. Lähetysten ohjelmien ajoittuminen päiviin oli kaikilla vastaajilla negatiivinen asia. Poikkeuksena olivat venäjänkielinen ohjelmälähetys kerran viikossa ja keskusteluryhmä: Jokainen haastateltavista mainitsi katsovansa venäjänkielistä ohjelmälähetystä, kun sellaista tulee. Suomenkielisiin ohjelmälähetyksiin eivät haastateltavat juuri ole osallistuneet, terveydenhoitajan luentoja lukuunottamatta. Eräs haastelluista mainitsi ohjelmälähetysten informatiivisuuden jäävän melko pinnalliselle tasolle.

Vastausten pohjalta voitiin tulkita, että haastateltavat käyttivät aktiivisesti vain suppeaa osaa Ikälinjan palveluista. Keskusteluryhmään osallistuminen, venäjänkielisten ohjelmälähetysten katsominen ja terveysteemoihin liittyvät ohjelmat nousivat esiin Ikälinjan käyttöä kuvailtaessa.

”No, terveyteen liittyvät ohjelmat, tuolijumppa. No, on ohjelma, joku puhuu vain venäjää, minä osallistun.”

Ikälinjan kautta monet kuvasivat positiiviseksi omakieliseen palveluohjaajaan saatua kuvayhteyden arvoa. Kuvayhteys toi lisäarvoa palveluohjaukseen, koska palveluohjaajan ei aina tarvinnut tulla käymään, vaan yksinkertaiset asiat pystyi hoitamaan Ikälinjan avulla.

”Tämä on kauheen helpottava juttu, koska just lineksenkin (nimi muutettu) kanssa työskennellessä, kun asioita näkee, niin voi näyttää jotain suoraan, niin on helpompi kommunikoida eikä tarvitse juosta tänne kaiken aikaan. Sama kuin terveydenhoitajan pitää ottaa yhteyttä niin paljon helpommin siellä puhumassa asioista, koska kun sä näät ihmisen ja elkeet niin on paljon helpompi ymmärtää ja selittää asioita, vaikka kieli ei olisikaan

täydellisessä hallussa.”

Itsenäinen Ikälinjan palveluihin tutustuminen oli jäänyt vähäiseksi. Vain kaksi haastatelluista oli tutustunut Tietolinjan palveluihin. Tietolinja pitää sisällään mm. joka päivä päivittyvät uutiset ja säätiedotteen sekä viihdeosion. Tietolinjan kautta voi hakea itse tietoa ja lukea artikkeleita esimerkiksi Duodecimin tietokannasta. Tietolinjasta löytyy tietoa myös eri kielillä. Yksikään haastatelluista ei maininnut Tietolinjaa tai sen informatiivisia palveluita.

Ikälinjan käytettävyys oli yksi analyysimme kategorioista, joka oli myös vaikuttava tekijä käytön kannalta. Eräskin haastateltava kuvaili käyttöönsä seuraavasti:

”Nyt minä ei voi käyttää tavallinen tietokone. – Nyt minun tarvitsee Ikälinja.

”Siksi se on piste ja kaikki aukeaa. Tämä on hiiri minulla. (näyttää sormeaa)”

Ikälinjan käyttö kuvailtiin helpoksi, koska käyttöliittymä oli helppo käyttää. Näytössä ei ole liikaa painikkeita ja se on selkeäksi suunniteltu. Ikälinjan käyttöön vaikutti henkilön asennoituminen teknologiaa kohtaan ja aikaisemmat kokemukset teknologiasta. Moni haastatelluista toi esille laitteen toimimattomuuden: Pitkään käyttämättä ollut laite jäi helposti jatkossakin käyttämättä. Vastauksissa kävi ilmi, että pitkä käyttökatos nostaa kynnystä käyttää laitetta uudelleen laitteen rikkimenemisen pelossa.

”No nytkään tämä kone ei ole toiminnassa, sitten pitää soittaa sinne, että toimisi aina.”

Eräs haastatelluista kertoi huonon kuulon vaikeuttavan käyttöä niin paljon, että ei kokenut saavansa laitteesta hyötyä.

”En mä halua sitä nyt enää. Se on raskas käyttää, kun en mä kuule.”

Haastatteluissa kävi ilmi, että haastateltavilla oli läheiset suhteet perheeseen ja sukulaisiin, joiden kanssa he viettivät paljon aikaa. Läheisverkoston kerrottiin tuovan turvallisuutta ja apua arkeen. Kuitenkaan yhdelläkään haastateltavien läheisverkostoon kuuluvalla perheenjäsenellä ei ollut Ikälinjayhteyttä, vaan yhteydenpito hoidettiin perinteisillä tavoilla.

Perinteisillä tavoilla haluttiin hoitaa myös sairaanhoidolliset asiat. Useat haastateltavista kokivat sairaanhoitajan yhteyden tarpeettomaksi, sillä he olivat kuitenkin joutuneet menemään lääkäriin. Konkreettinen apu olisi siis ollut tarpeen. Sitä Ikälinjan kautta on kuitenkin vaikeaa saada.

”No en minä se sairaanhoitajan apu, millainen se tarvitsisi olla, ettei tarvitsisi aina omalääkärin apua.”

”No sama, jos jokin hätä on, niin aina pitää mennä lääkärin luokse, ei se tv-ruudun kautta onnistu. Mutta on se kuitenkin tyhjää parempi. ”

”Sairaanhoitajalla, vaikka minä ole soittanut, niin se sanoo, että omalääkärin puheille vaan. Ei siitä ole mitään apua, jos minulla on joku hätä. Siitä sairaanhoitajasta ei paljon apua ole, minulla on sellainen käsitys.”

Sairaanhoitajan yhteydestä oltiin saatu myös positiivisia kokemuksia. Palvelu koettiin ohjaavaksi ja neuvovaksi, enemmän kuin konkreettiseksi avuksi. Sairaanhoitajan palvelu on myös tuonut turvallisuudentunnetta, koska apu on vain painalluksen päässä.

”Ei ole yksin ongelmansa kanssa.”

8.1.2 Ikälinjan sosiaalinen ulottuvuus

Haastateltavilla oli useilla paljon tuttuja, joita oli tullut mm. kerhojen ja naisten kansainvälisen kohtaamispaikan, Naistarin kautta. Ikälinjan kautta pidettiin yhteyttä vain venäjänkielisiin tuttuihin, joilla laite oli, joten paljoakaan uusia tuttavuuksia ei ollut syntynyt. Suhteet venäjänkielisiin olivat kyllä syventyneet hieman keskustelutuokioiden myötä. Vapaa aikaa heidän kanssaan ei vietetty. Kohtaaminen tapahtui ainoastaan Ikälinjan kautta tai kerhossa.

”Sielläkin keskustelutuokion yhteydessä tuli esiteltyä että tämmöstä ja tämmöstä tekee --- mutta yhteydenpitoa tai yhteistoimintaa ei ole. Paitsi venäjänkielisten kanssa ollaan yhteydessä.”

”Vierailulla me emme käy. Siellä kerhossa me tavataan ja keskustellaan ja meillä on semmoista, no, mukava kerhossa on olla.”

8.1.3 Yhteenveto

Haastatteluja tehdessämme vastauksista kävi selkeästi ilmi, että laitteen käyttäjäystävällisyys olisi voinut olla parempi. Toki hankaluutena on, että laitteen kohderyhmä on venäjänkieliset paluumuuttajat, joiden osan äidinkieli on myös venäjä. Ikälinjan käyttöliittymä toimii tällä hetkellä vain suomeksi. Vastauksista voitiin päätellä, että mikäli laite olisi ollut venäjänkielinen, olisi sen vaikutukset käyttöön olleet positiivisia. Teknologia itsessään on monella ikääntyneelle hieman pelottavakin asia, moni vastaajista mainitsi pelkäävänsä laitteen menevän rikki, mikäli painaa väärää kuvaketta. Iso osa Ikälinjan tuottamista palveluista jäi käyttämättä, sillä niihin ei osattu mennä. Puhelinyhteyden ottaminen onnistui kaikilta helposti ja haastatellut kokivat laitteen olleen helppokäyttöinen. Jäimme kuitenkin miettimään, etteivät vastauksen helppokäyttöisyydestä pidä kokonaisuutena paikkaansa: Mikäli oltaisiin haluttu testata laitteen käyttöosaamista, olisi pitänyt pyytää

haastateltavia näyttämään, miten he laitetta käyttävät ja pyytää heitä näyttämään, mitä esimerkiksi Tietolinjan kautta on mahdollista tehdä. Näin oltaisiin saatu tarkempi kuvaus laitteen käyttäjäystävällisyydestä kokonaisuutena, ei ainoastaan kuvapuhelujen osalta.

Ikälinjan toimintavarmuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä useampi vastaaja mainitsi, että laite toimii harvakseltaan. Pitkä käyttökatkos nostaa kynnystä aloittaa laitteen käyttö uudelleen. Osalla Ikälinjan käyttö on jäänyt kokonaan, kun laite on ollut liian pitkään käyttämättä rikkoutumisen vuoksi. Laitteen suomenkielisyys ei tue ikääntyvien maahanmuuttajien uskallusta yrittää korjata laitetta itse. He eivät uskalla kokeilla, mitä tapahtuu, jos painavat jotakin nappulaa. Osa teksteistä on englanninkielellä tai jopa espanjan kielellä.

Osa teksteistä on suomen kielen lisäksi englanniksi tai jopa espanjaksi, jolloin käyttö hankaloituu entisestään. Laitteen käyttökieli tulisi olla jokaiselle käyttäjäryhmälle kohdistettu heidän oma äidinkielensä. Silloin käyttäjäryhmällä olisi mahdollisuus saada laitteen ominaisuuksista kaikki irti ja laitteen käyttö helpottuisi huomattavasti. Ikälinjan käyttöön tulisi olla huomattava perehdytys, joka mielestämme tulisi olla syventävämpi ja laaja-alaisempi sekä –kestoisempi kuin suomalaisilla käyttäjillä. Ikälinjalla on mahdollisuuksia arjen tukemiseen, ja teknologialla, joka on suunnattu ikääntyneiden tarpeita ajatellen, on mahdollisuuksia luova askel eteenpäin ikääntyvien ja teknologiayhteiskunnan välisen kuilun kaventamiseen. Palvelut ja laite itsessään tulisi kuitenkin kehittää ikääntyvien itsensä kanssa, ei heidän puolestaan.

Kulttuurien ero tulisi huomioida. Haastattelemiemme ikääntyvien paluumuuttajien toiveissa Ikälinjan ohjelmasisällöstä useampaan kertaan tuli esille kulttuuri: Haastateltavat toivoivat esitteilyitä taiteilijoista, historiasta ja kirjallisuudesta. Haastateltavat mainitsivat, että olisi mielenkiintoista saada tietoa Suomen historiasta ja suomalaisista taiteilijoista, säveltäjistä, ylipäätään suomalaisesta kulttuurista. Venäjän kielistä ohjelmaa toivottiin myös, silloin ymmärrys ohjelman sisällöstä lisääntyisi samoin kuin osallistumishalukkuus keskusteluun.

Haastattelemamme paluumuuttajat olivat päiväsaikaan kiireisiä, ja ilta-aikaan heillä olisi ollut enemmän halukkuutta osallistua lähetyksiin. Pohdimme, olisiko mahdollista järjestää lähetyksiä iltaisin, edes yhtenä päivänä viikossa? Nähtäisiin, lisääkö iltaohjelma osanottoa, vai onko osallistuminen edelleen vähäistä. Toki ohjelmien aiheet vaikuttavat osallistumishalukkuuteen, mutta ohjelma-ajalla vastausten perusteella tuntuisi olevan merkitystä.

Ikälinja tällaisenaan tutkimuskysymykseen saamiemme vastausten valossa näyttää siltä, että Ikälinjasta ei ole merkittävää tukea ikääntyvän maahanmuuttajan arkeen. Ikälinja tarvitsee käyttäjälähtöistä palautetta ja käyttäjäkokemuksia kehittyäkseen arkea tukevaksi välineeksi. Tärkeintä on, että kohderyhmän ääni otetaan huomioon laitetta kehitettäessä, ja parennus- sekä kehitysehdotukset lähtevät käyttäjäryhmän toiveista ja tarpeista.

Sosionomin näkökulmasta, Ikälinja työvälineenä voisi olla hyödyllinen esimerkiksi palveluohjauksessa juoksevien asioiden hoitoon. Palveluohjauksen näkökulmasta asiakkaalla olisi mahdollisuus ottaa yhteys ohjaajaan ja ohjaajalla puolestaan mahdollisuus ottaa yhteys asiakkaaseen, mikä nopeuttaisi asioiden hoitoa ja karsisi ”turhat” käynnit. Haastattelimme myös erästä työntekijää, joka käyttää laitettaan palveluohjaajantyössään apuna. Häneltä nousi samanlaisia mielipiteitä laitteesta, kuin asiakkailta. Mikäli laite toimii ja sitä vastaanottaja osaa käyttää, se helpottaa työtä. Mikäli laite taasen ei toimi, työn määrä kasvaa, koska käyttäjiä joutuu opastamaan erikseen puhelimen kautta tai jopa paikan päällä, asiakkaan kotona.

Myös kotihoidon piirissä Ikälinja toimiessaan moitteettomasti luo parhaimmillaan turvallisuudentunnetta, ja tuo mahdollisesti kotihoidolle säästöjä esimerkiksi pyöröovi-asiakkaiden - asikkaiden, jotka käyttävät palveluita tarpeettoman paljon - kanssa. Kuitenkaan teknologian ei koskaan tulisi korvata fyysistä läsnäoloa ja ihmisen kosketusta, vaan olla ainostaan lisä arjen sujumisessa.

”Mutta itse mietin venäjän kielisiä ja suomalaisia, että ei kai tämä jätä heitä sinne neljän seinän sisälle. Nyt näyttää siltä, että kaikki palvelut kotiin. Kun meillä on aina ollut tavoitteena saada ne sieltä neljän seinän sisältä liikkeelle.”

”Siltikin hakemus pitää viedä sinne, ei Ikälinjan kautta sitä pysty lähettämään.”

9 POHDINTAA

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa puhutaan reliabiliteetista ja validiteetista. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta ja validiteetilla sitä, että tutkimus mittaa juuri sitä asiaa mitä sillä on ollut tarkoitus mitata. Arvioitaessa luotettavuutta on muistettava, ettei ole olemassa yksiselittäisiä ohjeita luotettavuuden arviointiin laadullisessa tutkimuksessa. Luotettavuutta arvioitaessa tutkimusta on tarkasteltava kokonaisuutena. Tutkimusprosessin sisäinen johdonmukaisuus, koherenssi, on myös erittäin tärkeää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133–140.).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia ei voida erottaa toisistaan yhtä selkeästi kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Laadullista tutkimusta tehtäessä käydään tehtyjen ratkaisujen kanssa vuoropuhelua, ja otetaan kantaa sekä analyysin kattavuuteen että työn luotettavuuteen (Eskola & Suoranta 2008, 208, 212.). Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tärkeä osatekijä on tutkimuksen eettinen kestävyys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan selostus tutkimuksen eri vaiheista.

Opinnäytetyömme vaiheet olemme pyrkineet kuvaamaan mahdollisimman tarkasti. Luotettavuutta opinnäytetyöhömme lisää se, että työssämme on kaksi tekijää. Saimme yhdessä miettiä opinnäytetyömme eri osa-alueita ja haastatteluihin teemoja eri näkökulmista. Mm. teemojen nimeäminen, kategorioiden tekeminen sekä työn rakenne ja asioiden hahmottaminen helpottui kun tekijöitä oli kaksi.

Haastatteluja teimme yhteensä kuusi kappaletta, mukaanlukien työntekijän haastattelu. Kohderyhmän koko oli jo valmiiksi määritelty. Kohderyhmä edustaa kuitenkin tutkimuksen kannalta olennaista joukkoa. Haastattelut olivat

mielestämme riittäviä antamaan luotettavan käsityksen juuri tutkittavan pilottiryhmän aiheesta. Mikäli haastattelut toistettaisiin, tutkimustuloksiin saattaisi vaikuttaa esimerkiksi laitteen palvelujen, sisällön ja käytettävyyden muutokset sekä kielisyys. Myöskin väestörakenteen muutos pidemmällä aikavälillä saattaisi vaikuttaa myös tutkimustuloksiin, sillä ikääntyvät sukupolvet ovat tottuneet käyttämään uutta teknologiaa.

9.2 Tutkimuksen eettisyys

Koko tutkimusprosessin aikana eettiset kysymykset ovat läsnä aiheen valinnasta aina tutkimuksesta saataviin tuloksiin asti. Ratkaisuja tehtäessä opinnäytetyötä koskien on vitaalia punnita eri vaihtoehtoja eettisestä näkökulmasta; tutkimuskohteen ja menetelmän valinnassa, aineiston hankinnassa, tiedon luotettavuuden arvioinnissa, tutkittavien kohtelussa sekä tutkimustulosten vaikutuksien kohdalla (Kuula 2006, 11.).

Jokaisen haastattelun alussa kerroimme opinnäytetyömme tavoitteesta ja siitä mitä aioimme tutkia sekä vastaajien henkilöllisyyden suojasta ja vastausten salassapitovelvollisuudesta. Pyysimme kaikilta haastateltavilta suostumuksen haastatteluun allekirjoitettavalla suostumuslomakkeella (Liite 2). Jokaiselle haastateltavalle jäi tiedotelomake opinnäytetyötämme koskien yhteystietoineen (Liite 1). Litteroinnin jälkeen haastatteluissa nousseet henkilöiden nimet poistettiin, jotta suojaisimme haastateltavien anonymiteettiä. Nauhat alustettiin litterointien jälkeen. Kirjalliseen raporttiin kirjoitimme esimerkkinä lainauksia vain sellaisista vastauksista, joista on mahdotonta päätellä vastaajan henkilöllisyyttä.

Haastatelluille tiedotettiin mahdollisista haastatteluista jo hyvissä ajoin. T-Seniorit –projektin puolesta kotikäyttäjä pilottiryhmään asiakkaita valittaessa heille kerrottiin mahdollisista haastatteluista laitteen käyttöön liittyen. Haastatteluissa on tärkeää, että haastateltavat antavat suostumuksensa osallistumiseensa ymmärtäen haastattelujen tavoitteen sekä tietojen

käyttötarkoituksen. Haastattelun onnistumisen kannalta on tärkeää luoda miellyttävä, turvallinen ja avoin ilmapiiri. Kerroimme haastateltaville, että saaduilla palautteilla Ikälinjan mahdollista tulevaisuutta voidaan kehittää käyttäjien haluamaan suuntaan. Haastateltavat oli kutsuttu haastatteluun Ikälinjan kautta heidän omakielisen palveluohjaajan avulla. Jotta haastateltaville tulisi turvallinen olo, olimme käyneet esittäytymässä Ikälinjan kautta haastateltaville etukäteen. Osa haastatteluista pidettiin naisten kansainvälisessä kohtaamispaikassa, Naistarissa ja osa haastateltavien omissa kodeissa. Osassa haastatteluista oli paikalla myös tulkki. Suunnittelimme haastattelun teemat niin, että ne olisi helposti ymmärrettävissä ja etteivät kysymykset olisi liian vaikeaselkoisia, jotta välttyttäisiin väärinymmärryksiltä ja liian tungettelevilta kysymyksiltä. Positiivista oli huomata kuinka avoimesti haastateltavat kertoivat omasta arjestaan, Ikälinjan käytöstä sekä omista mielipiteistään. Haastatteluista kiitokseksi annoimme kaikille kahvipaketit.

LÄHTEET

Aalto, L. Hakonen, S. Koskinen, S. & Päivärinta, E. (1998): Vanhustyö. Jyväskylä: Gummerus.

Aaltola, J. (toim.) & Valli, R.(toim.)2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ahola, H. 2010. Tutkimus ikääntyneille toteutettavista e-hyvinvointipalveluista HyvinvointiTV®:n kontekstissa. Leppävaara: Laurea ammattikorkeakoulu.

Alanen, A. 2009. Suomessa jo 50 000 venäjänkielistä. Artikkelit Tilastokeskuksen Ti-to & trendit -lehdessä 6/2009. Luettu 11.08.2010
Saataavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-09-08_005.html

Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia –lapsen kasvusta yksilön kehitykseen. Porvoo, WSOY.

Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2001. Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta. Luotu 08.05.2001. Luettu 27.08.2010.

[http://www.eduskunta.fi/triphone/bin/thw.cgi/trip?\\${APPL}=erekj&\\${BASE}=erekj&\\${THWIDS}=0.3/1282901883_54677&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphone/bin/thw.cgi/trip?${APPL}=erekj&${BASE}=erekj&${THWIDS}=0.3/1282901883_54677&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

HE 145/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajan erityistuesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 166/ 2005. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta. Luettu 06.08.2010.

Saatavissa: <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20050166>

Hietikko, M. Nieminen, J. Törmä, S. Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta. Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2001. Luettu 25.08.2010.

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?\\${APPL}=erekj&\\${BASE}=erekj&\\${THWIDS}=0.46/1284896866_367919&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?${APPL}=erekj&${BASE}=erekj&${THWIDS}=0.46/1284896866_367919&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Hirsijärvi, S & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Jokisuu, E. Ikääntyneiden kanssa työskentelevän henkilöstön näkemyksiä teknologisten laitteiden ja palvelujen merkityksestä. Agora center/Jyväskylän Yliopisto 2007. http://www.viisaankivi.fi/filebank/5105-AC-selvitys_Henkiloston_nakemyksia-teknologiasta.pdf

Juhila, K. 2006. Sosiaalityön tekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.

Jyrkämä, J. Toimijuus ja ikääntyneiden arkielämä. 2008. Luettu 08.09.2010
http://www.socom.fi/dokumentit/tapahtumat/vanhustyo/ajankohtaispaivat_08/toimijuus_ja_ikaantyneiden_arkielama_Jyrki_Jyrkama.pdf

Järvelin, J. Tieko-projekti tietoyhteiskunnan kansalaistaitojen tuottajana. Luettu 08.09.2010

http://www.kssotu.fi/media/download_gallery/Tieko-projekti%20tietoyhteiskunnan%20kansalaistaitojen%20tuottajana.pdf

Kaakinen, J, Törmä, S. Tuleviauusvaliokunnan Teknologijaosto, 2/1999.

Luettu 08.09.2010.

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?\\${APPL}=erekj&\\${BASE}=erekj&\\${THWIDS}=0.29/1283950949_140824&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip?${APPL}=erekj&${BASE}=erekj&${THWIDS}=0.29/1283950949_140824&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Ketola, K. Ihmiseltä ihmiselle. Opinnäytetyö. Tampereen Ammattikorkeakoulu 2010.

Kivelä, S. L. 2005. Me, ikääntyminen ja lääkkeet. Helsinki: WSOY.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuusi, U. & Raitanen, A. 2000. Ikääntyvät maahanmuuttajat Suomessa. Mamu-projektin loppuraportti. Vanhustyönkeskusliiton raportti nro 3/2000. Vanhustyön keskusliitto.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta 1215/2005.

Leikas, J. Teknologian nopea kehitys ahdistaa ikääntyneitä. VTT, 2008
<http://www.vtt.fi/uutta/2008/20080408.jsp>

Leinonen, H. Tekniset apuvälineet ikääntyneiden kotona selviytymisen tukena. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. 2009 Luettu 06.08.2010
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3369/Leinonen_Heidi.pdf?sequence=1

Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 787. Helsinki: Hakapaino Oy

Linderborg, H., 2005. Ikääntyvät maahanmuuttajat -verkosto projektin (2003–2005) loppuraportti. Vanhustyön keskusliitto. Helsinki.

Linderborg, H., 2007. Vanhustyön keskusliitto Ikä-MAMU toiminta. Luettu 03.08.2010

http://www.selmanet.fi/temporary/file.asp/data_id=2135/180407HLinderborg.ppt

Lyyra, T., Pikkarainen, A. & Tiilikainen, P. 2007.

Vanheneminen ja terveys. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mäkelä, K: 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksesta Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari OY, 42-61.

Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2006. Geronteknologia. Päivitetty 09.02.2006. Luettu 27.08.2010.

http://www.oamk.fi/sote/hankkeita/aktiivinenvanhuus/vakka_verkostoon/Geronteknologia.ppt

Paavilainen, L. 2004 Hyvinvointitekniikka apuna asumisessa 25.11.2004. Luettu 08.09.2010

[http://www.hyvite.fi/webhyvite/mm.nsf/lupgraphics/Paavilainen.pdf/\\$file/Paavilainen.pdf](http://www.hyvite.fi/webhyvite/mm.nsf/lupgraphics/Paavilainen.pdf/$file/Paavilainen.pdf)

Pajunen, M. Ikälinja tarjoaa uusia vuorovaikutustapoja ikäihmisille. Päivitetty 13.08.2009. Julkaistu 13.08.2009. Luettu 17.08.2010

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/tiedotus/tiedotteet/2009/5izVWrhXL.html>

Palumuuttajat entisen Neuvostoliiton alueelta. Maahanmuuttoviraston internetsivut. Luettu 06.08.2010. Saatavissa: <http://www.migri.fi>

Peltola, U. & Metso, L. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Yliopistopaino.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi

Setlementtiyhdistys Naapuri 2009. Tukea ja toimintakykyä arkeen. Päivitetty 29.08.2009. Luettu 27.08.2010.

http://naistari.fi/tukea_toimintakyky.shtml

Sirkesalo, A. Hyvinvointiteknologia tulee hitaasti eikä käyttäjiä kuunnella. Luettu 08.09.2010.

http://www.stkl.fi/lehdenpdf/200702_Sotevi.pdf

Stenberg, L. Vanhusten huollon uudet tuulet 3-4/2010

Stuart-Hamilton, I. 2003. Vanhenemisen psykologia. UNIpress Oy AB.

Suhonen, L. & Siikanen, T. 2007. Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – hyöty vai haitta? Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, Osa 26. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy (Juvenes Print).

Takalo, P. & Juote, M. 1995. Inkerinsuomalaiset. Sosiaali- ja terveysministeriö, pakolaistoimisto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Tampereen kaupunki 2008. T-Seniorit. Päivitetty 18.08.2010. Julkaistu 16.12.2008. Luettu 27.08.2010.

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/projektit/hyvinvointipalvelut/vipu/tseniorit.html>

Tampereen kaupunki 2009. T-Seniorit Tampere. Luotu 22.05.2009. Luettu 27.08.2010.

http://www.tampere.fi/material/attachments/t/5h1jniWpQ/TSeniorit_yleisesittely.pdf

Tampereen kaupunki 2009. Ikälinja tarjoaa uusia vuorovaikutustapoja ikäihmisille. Päivitetty 13.08.2009. Julkaistu 13.08.2009. Luettu 27.08.2010.

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/tiedotus/tiedotteet/2009/5izVWrhXL.html>

Tilastokeskus 2010. Väestörakenne 2009. Väestö iän mukaan vuosina 1875–2009. Päivitetty 19.3.2010. Luettu 27.08.2010.

http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/vaerak_2009_2010-03-19_tau_003_fi.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus

Tulva, T., Uusitalo, I. & Harra, K. 2007. Vanhuuden monet kasvot. Opetus-, -kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKAsäätiön julkaisuja. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Turvallinen Koti –hanke. Hanke-esittely. Luettu 27.08.2010.

http://www.turvallinenkotihanke.fi/?page_id=2&lang=fi

T-Seniority. 2010. Tervetuloa T-Seniorityn pariin! Luettu

27.08.2010. <http://tseniority.idieikon.com/>

Työhallinnon julkaisu Nro 243. Kotouttamislain seuranta- ja arviointijärjestelmä 2000. Työministeriön tiedote 248/62/2004. Luettu 09.08.2010. Saatavissa:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/05_paluumuutto/ink tiedote04.pdf

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. Luettu 18.08.2010

<http://www.hs.fi/omaelama/artikkeli/Vanhuuteen+voi+varustautua/HS20061106SI1TL023y6>

Vanhustenhuollon uudet tuulet 7/2008.

Videra Oy. 2010. Luettu 31.07.2010.

<http://www.videra.com/>

Videra Virtual Care 2010. Luettu 31.07.2010.

<http://www.videravirtualcare.fi/pages/sivut/fi/virtual-care.php>

LIITTEET

LIITE 1

Tiedote opinnäytetyöstä

Hyvä Ikälinjan käyttäjä!

Olemme Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoita ja valmistumme sosionomeiksi (AMK) tänä vuonna. Opintosuunnitelmaamme kuuluu opinnäytetyön tekeminen, jota kesän ja syksyn kuluessa teemme yhteistyössä T-Seniorit -projektin sekä Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin kanssa. Opinnäytetyömme ohjaajana koulumme puolesta toimii koulutuspäällikkö Sirpa Tietäväinen.

Tampereen kaupunki on mukana EU:n T-Seniority Expanding the benefits of Information Society to Older People through digital TV channels -nimisessä hankkeessa. T-Seniorit Tampere -projekti on Vipu-projektin alaprojekti, joka käynnistyi lokakuussa 2008. Hanke kestää 1.7.2008 - 30.6.2010. T-Seniorit Tampere -projektissa kartoitetaan erilaisia keinoja edistää ikääntyvän väestön hyvinvointia hyödyntäen teknologiaa. T-Seniorit -projektissa on mukana Suomen lisäksi, Kreikka, Italia, Ranska, Iso-Britannia ja Kypros sekä pääkoordinaattorimaa Espanja. Projektin yhteistyökumppaneina Suomessa on muun muassa MediNeuvo Oy, joka vastaa sairaanhoitajan päivystyksestä sekä ohjelmalähetyksistä. Videra Oy on toimittanut laitteet sekä vastaa niiden toimivuudesta.

Tukea ja toimintakykyä arkeen -projekti on on kolmivuotinen RAY:n rahoittama hanke, jota toteuttavat yhdessä Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry ja Setlementtiyhdistys Naapuri ry. Tukea ja toimintakykyä arkeen -projekti käynnistyi 2009 ja kestää vuoteen 2011. Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin tavoitteena on kehittää yksilö- ja ryhmämuotoista palveluohjausta ikääntyvän maahanmuuttajan itsenäisen elämänhallinnan tueksi sekä kehittää muistikuntoutusta vastaamaan ikääntyvien maahanmuuttajien tarpeita ja

toteuttaa toimintakykyä tukevaa monikulttuurista päivätoimintaa, jonka avulla voidaan myös monipuolistaa ikääntyvien maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja.

Opinnäytetyössämme tutkimme sitä, tukeeko Ikälinja ikääntyvän maahanmuuttajan arkea. Tutkimme muun muassa sitä, miten Ikälinjan käyttö näkyy jokapäiväisessä elämässä, miten Ikälinjaa voisi hyödyntää enemmän palveluissa sekä kotona asumisen tukena sekä miten Ikälinjan palveluita voisi kehittää, jotta ne saataisiin vastaamaan käyttäjien tarpeita. Materiaalia tutkimukseemme keräämme haastattelemalla käyttäjiä heidän kotonaan tai Naistarin (Kansainvälinen naisten tapaamispaikka) tiloissa. Aikaa haastattelujen tekemiseen tulisi varata noin 1-1½ tuntia.

Kaikki tutkimustyöhön liittyvä materiaali käsitellään luottamuksellisesti ja haastateltavia henkilöitä ja tutkimustietoa käsitellään nimettöminä. Haastattelut teemme osan kesäkuussa ja osan syyskuussa 2010. Haastattelu aika sovitaan jokaisen käyttäjän kanssa henkilökohtaisesti.

Toivomme, että Teillä olisi hetki aikaa ja mahdollisuus osallistua opinnäytetyömme tekemiseen ja antaa näin arvokasta tietoa sekä kokemuksia Ikälinjan palveluista ja käytöstä.

Vastaamme mielellämme tutkimustyöhön ja haastatteluihin liittyviin kysymyksiin. Tavoitatte meidät parhaiten puhelimitse: Sina Huotari 045 6529363 ja Suvi Lahti 040 5698313. Lisätietoja saa myös:

1. ohjaajaltamme koulutuspäällikkö Sirpa Tietäväiseltä puh. 040 5349410 ,
2. palveluohjaaja Hilma Tukmatsovalta puh. 040 506 5296 sekä
3. projektisuunnittelija Mia Vaelmalta puh. 040 800 4634

Ystävällisin terveisin

Sina Huotari

Suvi Lahti

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

LIITE 2

Suostumuslomake

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Olen saanut sekä kirjallista että halutessani myös suullista tietoa Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden tekemästä Ikälinjan käyttöä sekä sen palveluita tutkivasta opinnäytetyöstä, joka toteutetaan yhteistyössä T-Seniorit -projektin ja Tukea ja toimintakykyä arkeen -projektin kanssa.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta.

Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti.

Tampereella _____

Suostun osallistumaan tutkimukseen.

Suostumuksen vastaanottajat

Sina Huotari

Suvi Lahti